

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDEELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

20^E JAARGANG

WOENSDAG 3 APRIL 1935

No. 1005

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Timbergen; P. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

Redactie-adres: Pieter de Hoohweg 122, Rotterdam.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg. 11
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties f 0,50 per regel. Plaatsing bij abonnement
volgens tarief. Administratie van abonnementen en adver-
tenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam,
Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No.
145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in
Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 23,— per
jaar. Losse nummers 50 cent. Economisch-Statistisch
Kwartalbericht f 1.—. Leden en donateurs ontvangen
het weekblad en het Kwartalbericht gratis en een reductie
op de verdere publicaties.

INHOUD.

Blz.

DE LANDBOUW-CRISISMAATREGELEN door Ir. S. L. Louwens 292

De Belga en de Gulden door A. A. van Sandick 293

De noodzakelijkheid van samenwerking der hypotheek-
houders in verband met de positie der huizenmaat-
schappijen in Nederland door A. M. Groot 294Het burgerluchtverkeer in Nederland door Mr. L. H.
Slotemaker..... 296

De steenkolenmarkt in 1934 en thans II (Slot)..... 298

BUITENLANDSCHE MEDEWERKING:

Crediet-expansie in Japan door Prof. Dr. Paul
Keller 300

AANTEKENINGEN:

De buitenlandsche handel van Polen in 1934 en de
haven van Gdynia..... 301

De Nederlandsche koopvaardijvloot in de crisis .. 302

INGEZONDEN STUKKEN:

De noodtoestand in de machine-industrie met Na-
schrift 302

MAANDCIJFERS:

Indexcijfers van Nederlandsche aandelen..... 304

ONTVANGEN BOEKEN 306

STATISTIEKEN 306—310

Geldkoersen. — Wisselkoersen. — Bankstaten.

2 APRIL 1935.

Voor het eerst sinds geruimen tijd valt er eenige
verandering op de geldmarkt waar te nemen. De be-
schikbare middelen zijn minder ruim geworden, waar-
door de privaat disconto-koers voor driemaands bank-
accepten tot 1¼ pCt. aantrok. De aanleiding tot deze
verstijving van de markt is niet alleen de maands-
wisseling of vrees voor den onbehagelijken internatio-
nalen toestand, ook het feit, dat voor de schatkist
per gisteren moest worden gestort, welke gelden eerst
over enkele dagen weder ter beschikking van de
markt komen, terwijl ook de goudverscheppingen naar
Amerika tijdelijk middelen in beslag nemen, droeg
tot deze geldvermindering bij. Zij zal echter wel van
voorbijgaanden aard zijn. Call trok aan tot ¼ pCt.
Prolongatie 1 pCt. Voor Fransch en Belgisch papier
is vanzelfsprekend geen belangstelling.

* * *

De devaluatie van de Belga is thans een feit ge-
worden. Na deze week nog in onzekerheid te hebben
verkeerd, is thans een waarde-vermindering van 28
pCt. afgekondigd. De toepassing van de deviezen-
restricties zal geleidelijk aan worden verzacht. De no-
teering was gisteren 25.15, een weinig boven pariteit.
Een fonds in den geest van het Engelsche Equalisa-
tion Fund zal trachten den koers op peil te houden.
De onrust voor wat te wachten stond heeft den koers
van het Pond tot 7.20 doen oploopen, slot weder 7.10.
Ook voor Dollars was veel vraag; zij stegen tot
1.48¹/₁₆, welke hooge koers aanleiding was om goud
naar Amerika te verschepen. Een koers-reactie tot
1.48¹/₁₆ was hiervan het gevolg. Ook Fransche Francs
waren gezocht en stegen tot 9.77. Marken bleven on-
veranderd; de Sperrmarken lagen nog steeds flauw.
Voor Zwitsersche Francs was eenige vraag; zij liepen
tot 47.92 op Lires verbeterden tot 12.28. De Scandi-
navische koersen maakten de schommelingen van het
Pond mede. Kabel Indië is op 100¹/₈ te koop. Cana-
deesche Dollars 1.47.

Op de termijnmarkt waren contante deviezen aan-
geboden, waartegenover dus termijnen gezocht waren.
Het agio liep op. Oorzaak van deze stijging was
vrees, dat de overige goudblokklanden hun positie niet
zouden kunnen handhaven. Deze beweging kwam we-
der hoofdzakelijk uit Engeland, waar men op groote
schaal afgever van Guldens was. Het agio voor Pon-
den op een- en drie maanden liep op tot 2½ resp.
7½ c. Van dit hooge agio maakten beleggers hier te
lande gebruik om Treasury bills te koopen, waardoor
men dus een belegging van ca. 4½ pCt. verkreeg.
Dollars op een- en drie maanden doen ½ resp. 1½ c.
agio. Zwitsersche Francs deden op drie maanden ca.
f 1 deport.

Zooals gewoonlijk in onzekere tijden, heerschte er
op de goudmarkt een tamelijke bedrijvigheid. Baren
liepen op tot f 1.659. Eagles noteerden 2.52½ à 2.53.
Ponden 12.37½. Gouden Tientjes 10.38.

DE LANDBOUW-CRISISMAATREGELEN.

Met zeer veel belangstelling heb ik kennisgenomen van de critiek op de tendens van de landbouwmaatregelen van Ir. A. Plate in het nummer van 13 Maart naar aanleiding van de Memorie van Antwoord, een critiek waarvan de strekking de overweging m.i. overwaard is.

De vrees van den schrijver is deze, dat de regeeringsmaatregelen tot resultaat zullen hebben, dat de prijs der landbouwproducten te hoog wordt gehouden; zoodat er eigenlijk van een sancering, in dit verband ware aanpassing misschien beter, geen of te weinig sprake is. De schrijver vreest om zijn eigen woorden te gebruiken „dat men niet voortdurend doordrongen is van het vele en groote werk, dat ondernomen moet worden om het landbouwbedrijf zoo te rationaliseeren; dat de laagste kostprijs bereikt wordt, die thans mogelijk is”.

Aan de hand van enkele voorbeelden wordt zulks dan nader verduidelijkt.

Het is m.i. minder de vraag of „men” volledig overtuigd is, niet alleen van het groote en moeilijke; maar ook van het absoluut noodzakelijke van deze verlaging, maar vooral of de genomen maatregelen de tendens hebben in deze richting te werken. Verkeerde resultaten zouden kunnen bereikt worden als de genomen maatregelen de strekking hadden:

- a. algemeen verslappend te werken;
- b. den landbouw in de verkeerde richting te sturen;
- c. een verkeerd type van bedrijf in stand te houden.

De verslappende werking, die beschermende maatregelen in het landbouwbedrijf kunnen hebben, moet men niet onderschatten. De Nederlandsche landbouw heeft zijn groote technische bedrevenheid en zijn economische weerbaarheid, vooral er aan te danken, dat hij niet zeer lange jaren de verslappende werking van protectionistische maatregelen heeft ondergaan. Dat men ook te ver gaat door te zeggen, dat ontbreken van de bescherming de zekerheid van een in alle opzichten op de hoogte van zijn tijd zijnde landbouw geeft, bewijst Engeland. Er zijn dus nog meer factoren, die hier beslissen, maar dat sterke en vooral langdurige bescherming zonder meer verslappend werkt, blijkt vrijwel altijd.

Verslappend zou werken een steun, die het den boeren te gemakkelijk maakt. Deze verslapping doet zich niet direct gevoelen. Zij manifesteert zich in het achterblijven van de technische vooruitgang van het bedrijf, een achterstand, die pas na jaren duidelijk wordt; maar die dan ook het karakter van het geheele bedrijf bepaalt. In crisistijden is het door het intensief ingrijpen van de overheid natuurlijk denkbaar, dat in korten tijd meer bedorven wordt, dan in normale tijden het geval is. Dit gevaar kan natuurlijk niet zoozeer het gevolg zijn van een plotselinge vermindering van de technische waardigheid van den landbouwer en zijn arbeiders, maar moet gezocht worden in een wijziging van de geestesgesteldheid.

Als de boer zou gevoelen, dat het werken toch niets meer zou geven, dat zijn arbeid toch niet beloond wordt, of bij het juist tegenovergestelde geval, dat hij flink verdiende zonder zich erg in te spannen, dan zou dit beide fatale gevolgen moeten hebben. In een paar jaar zou dan bedorven kunnen worden, wat niet meer goed te maken is.

Wij zijn m.i. nog steeds vrij dicht bij de stemming van moedeloosheid. De resultaten van den landbouw zijn nog niet van dien aard, dat we de gevaren, die uit moedeloosheid ontstaan, voorbij zijn. Er is heelemaal geen sprake van, dat er gevaar zou zijn, dat het te goed gaat. Wel is de oogst 1934 voor de akkerbouwers heel goed geweest en mocht deze in 1932 en 1933 er zijn, maar goede en slechte oogst hebben in dat bedrijf elkaar altijd afgewisseld. Hoe de oogst uitvalt is voor de energie niet van betekenis, wel de gedachte, dat de prijzen zoo zullen zijn,

dat de oogst er niet op aan komt. Dit zou gevolgen kunnen hebben, die niet onbedenklijk zijn.

De jaren 1914 tot 1928 hebben bij de generatie, die toen is opgegroeid, hier en daar uitingen doen zien, die niet altijd te bewonderen waren. Dat deze uitingen geheel zijn verdwenen, is een niet te onderschatten voordeel van de crisis.

Fataal zou werken het systeem, waarbij alleen de behoeftigen werden gesteund. Dan zouden de energieke boeren, die hun bezit aan eigen ijver en oppassendheid te danken hebben, weten, dat al hun werken en sparen geen doel heeft. Dit systeem van steun aan de behoeftigen, hetgeen hier en daar nog gepropageerd wordt, zou in zeer korten tijd het geheele platteland desorganiseeren en demoraliseeren.

Bijna even fataal is een steun met een vast bedrag per ha. Dan zou de grootte van de oogst er weinig of niet aan af doen. Rigoureuze bezuiniging op noodzakelijke uitgaven zou het gevolg zijn. Zeer geringe opbrengst der bouwlanden en verminderde productie van het vee zou zeer gauw te constateeren zijn. Als men b.v. een toeslag van alle cultuurgrond van f.100 per ha gaf, dan zou die boer vermoedelijk het beste uitkomen, die het verst ging met extensiveering. Ik zal op de economische fouten van dit systeem niet verder ingaan. Iedere stap in deze richting is reeds fout.

Wat er wel gebeuren moet, is de prijzen zóó hoog houden, dat er bij redelijke pacht en koopprijs voor den flinken boer nog een betrekkelijk behoorlijke belooning in zit. Een deel der boeren zal er dan niet kunnen komen. De minder flinken, maar ook zij, die nu een keer er zeer ongelukkig voor zitten, zullen de grootste moeite hebben. Voor de laatsten zijn misschien nog speciale maatregelen te treffen. Dat de eersten, de minder flinken er niet komen is op zichzelf voor de personen misschien te betreuren, maar het is een noodzakelijke voorwaarde van de aanpassing. Dat deze selectie, die in het vrije bedrijf altijd werkt, in den crisistijd scherper werkt, is naar mijne meening onafwendbaar.

Zoodra zou blijken, dat deze natuurlijke selectie zou ophouden, zal blijken, dat wij aan den verkeerden kant zijn. Dit zou werkelijk het geval wezen, indien de Regeering alleen op den tegenwoordigen kostprijs van den boer lette en deze een daarop berekenden prijs verzekerde.

* * *

Als men in het algemeen ziet, hoe het met de energie onder de landbouwers ten aanzien van het aanbrengen van technische verbeteringen in het bedrijf gesteld is, dan geloof ik, dat men in plaats van een verslapping het tegendeel zal constateeren. In het algemeen is er een sterk streven om tot wezenlijke verbeteringen te komen. De belangstelling voor betere veevoeding, voor goed zaaizaad en pootgoed, voor goede cultuurmaatregelen in het algemeen is, hoewel het natuurlijk moeilijk is objectieve vergelijkingspunten te vinden, volgens het algemeen oordeel van degenen, dit tot oordeelen bevoegd zijn, veel grooter dan vroeger. Het feit, dat b.v. in 1934 de Proefboerderij Overijssel te Heino bezocht werd door 2500 bezoekers, zegt in dit opzicht zeer veel.

Misschien is een uitzondering, dat enkele, toch noodzakelijke werkzaamheden in het bedrijf, hier en daar tegenwoordig wel eens wat verwaarloosd worden. Ik wijs b.v. op het openhouden van slooten e.d. Dat dit wel eens wat verwaarloosd wordt, komt niet omdat daarvoor niet de energie bestaat, maar omdat de resultaten van het bedrijf nog te onvoldoende zijn. Hoewel het nalaten van deze uitgaven zich niet direct wreekt, doet het dit over zekeren tijd wel. Hier hebben wij dus een begin van technischen achteruitgang, niet omdat het te goed, maar omdat het nog niet voldoende goed is gegaan.

Men bedenke wel, dat de landbouw uitgeoefend wordt door honderdduizenden ondernemers. Wat

voor den eenen geldt, geldt nog niet altijd voor den anderen. Individuele uitzonderingen op den algemeenen indruk, die ik boven heb weergegeven, zijn er dus altijd te vinden.

De technische vooruitgang in het landbouwbedrijf gaat door den aard van dit bedrijf, dat met levende dieren en planten werkt en de tijden door reeds chronische kapitaalarmoede heeft gevoeld, zoowel als door het zeer groote aantal ondernemers, nu een keer altijd langzaam, vergeleken bij de industrie. Men wachte zich op dit gebied begrippen ontleend aan de techniek van handel en industrie ongewijzigd op land- en tuinbouw over te brengen.

De tweede mogelijkheid, die ik genoemd heb van het verkeerde werken van de steunmaatregelen, zou bestaan, indien de landbouw door deze in een verkeerde richting werd gesteund. Men ziet, dat hiervoor het gevaar zeer groot is, als men b.v. zou steunen alleen per ha cultuurland, waardoor men een extensivering op tot nu toe ongekende schaal in de hand zou werken.

Ook zou het verkeerd zijn, indien de Regeering bij hare prijsbepaling nadruk legde op die artikelen, waarvan men in de toekomst met eenige zekerheid mag verwachten, dat ze minder gevraagd zullen zijn. Hoewel hier dus nooit met absolute zekerheid een oordeel kan worden geveld omdat het hier toekomstverwachtingen betreft, is toch de algemeene indruk wel deze, dat wij ten aanzien van onze exportartikelen ons beperking zullen hebben op te leggen.

De tendens onzer steunmaatregelen mag dus nooit zijn aan de voortbrenging van deze artikelen, waarvan de afzet in de toekomst misschien moeilijker zal gaan, den voorrang te geven. Men moet natuurlijk niet de richting van de productie alleen door prijzen trachten te dwingen, omdat men dan te groote ongelukken zou veroorzaken. In het algemeen geloof ik niet, dat men de regeeringspolitiek er van kan beschuldigen, dat zij in dezen in de verkeerde richting zou werken.

In de derde plaats bestaat de mogelijkheid, dat een verkeerd type van bedrijf in stand wordt gehouden, daar bepaalde bedrijfstypen meer worden gesteund, omdat ze meer steun nodig hebben. De landbouwsteun is tot op zekere hoogte een compromis van economische wenschelijkheid en sociale overwegingen. Men kan niet zonder meer, hoewel het misschien onder sommige omstandigheden economisch gewenscht mocht zijn, bepaalde soorten van bedrijven te gronde laten gaan. Dan zou de kans bestaan — waar deze bedrijven getoond hebben bij de vrije ontwikkeling voor den crisis het wel te kunnen houden en niemand weet of zij niet in de betrekkelijk nabije toekomst weer hunne waarde zullen bewijzen — dat men iets zeer waardevols te gronde liet gaan. Maar ook moet meetellen, dat door de landbouwsteun werk wordt verschaft aan diegenen, die anders zonder pardon werkloos zouden worden. Het gevaar is niet denkbeeldig, dat sociale overwegingen gaan overheerschen. Speciaal komt deze tegenstrijdigheid tot uiting bij den steun aan het kleine bedrijf.

Voor sommige artikelen is het kleine bedrijf bijzonder geschikt. Voor andere artikelen minder goed. Het gevaar is, indien men op een van de twee bovengenoemde overwegingen te veel den nadruk legt, dat men of economisch ontoelaatbare politiek zou drijven, dan wel een politiek van sociale hardheid, die in den tegenwoordigen tijd zeer zeker niet zal worden geaccepteerd. Hier moet dus een middenweg worden gezocht, waarbij niet alleen aanpassing op den voorgrond kan staan. Dat in dit opzicht bij de tegenwoordig gevolgde regeeringspolitiek in de averechtsche richting zou worden gegaan, moet beslist worden tegengesproken.

Op zichzelf zullen de meeste van de genoemde mogelijkheden van aanpassing en van rationalisering van het landbouwbedrijf niet zulke buitengewoon groote en in ieder geval niet zulke snelle resultaten

opleveren als de heer Plate zelf veronderstelt. Hervorming in de administratie in het landbouwbedrijf zal betrekkelijk weinig geven, omdat de administratie in het landbouwbedrijf op zichzelf van zoo bijzonder geringe beteekenis is. Het landbouwbedrijf heeft daarentegen wel groot belang bij de administratie en inrichting van andere bedrijven, b.v. die, welke zich met de distributie van de producten, nadat ze het landbouwbedrijf hebben verlaten, bezighouden.

Aan de hervorming van de techniek wordt, zoals reeds boven gezegd, zeer sterk de aandacht besteed. Verbetering en uitbreiding van de voorlichtingsdienst is onder de tegenwoordige omstandigheden zeer zeker buitengewoon gewenscht. Hervorming van het waterschapswezen zal in het algemeen geen aanleiding kunnen zijn tot vermindering van kosten, terwijl het de vraag is of de kosten van de gemeentehuishouding door van kleine gemeenten grotere te maken, worden verminderd, omdat men à priori niet mag verwachten, dat kleinere gemeenten duurder zijn dan grotere.

Het beslissende is, dat de Regeering in hare prijspolitiek de bij den landbouw op het oogenblik zeer sterke drang naar technische verbetering in het bedrijf gaande houdt. Deze technische verbetering moet zoo sterk mogelijk worden bevorderd. Getracht moet worden door vereenvoudiging en verbetering in den afzet van de landbouwproducten te komen tot een rationeële voorziening van den consument met de producten van den landbouw. De Regeering kan hier niet alles doen. Zij kan alleen zorgen, dat zij de stroom niet tegenwerkt en als wij het geheel overzien, dan moeten wij zeggen, dat de tegenwoordige maatregelen in de richting, die de heer Plate wenscht en die ook naar mijne meening verreweg de meest gewenschte is, geen belemmering vormen. Als er gevaar is, is er eerder gevaar naar de kant van verwaarloozing en moedeloosheid, dan naar die van verslapping door te goede resultaten.

S. L. LOUWES.

DE BELGA EN DE GULDEN.

De verlaging van het goudgehalte van de Belga kan niet anders dan een verrassende daad worden genoemd. Het is waar, de termijnnotering was al gedurende eenige weken zeer laag, zelfs tot 15 pCt. onder de contante koers, maar daar de contante Belga door de werking van den gouden standaard niet onder het goudpunt daalde, behoefde dit alleen te beteekenen, dat de baissespeculanten t.z.t. hun positie met verlies zouden moeten indekken.

Wat evenwel ontbrak, en dit is het cardinale punt, was de vaste overtuiging, dat de regeering coûte que coûte aan den gouden standaard zou vasthouden. Dit was de oorzaak van de baissespeculatie en was ook de oorzaak van de kapitaalvlucht, die echter niet eens een bijzonder grooten omvang had aangenomen: de goudvoorraad van de Banque Nationale de Belgique bedroeg op 7 Maart 2.530 miljoen Belga's, op 14 Maart 2.486 miljoen Belga's, op 21 Maart 2.329 miljoen Belga's, in 3 weken dus een vermindering van niet meer dan 200 miljoen Belga's.

Het geringe vertrouwen in de standvastigheid van de regeering ligt in de sfeer van de politiek. Wij zullen er hier dus niet verder op ingaan. Daar komt nog iets bij. De industrieelen waren meerendeels voor een devaluatie, maar nu ook, en dit is een belangrijke factor geweest, de banken, als financiers van, of liever als participanten in, de industrie. Een kwijnende industrie is voor alle aandeelhouders gelijkelijk nadeelig. Maar voor een bank-aandeelhouster beteekent dit tevens, dat tegenover vaststaande verplichtingen komen te staan in waarde gedaalde activa. Dit kan gevaren opleveren voor het vertrouwen, dat de crediteuren in de banken stellen. Of dit

gebrek aan vertrouwen in bepaalde gevallen gerechtvaardigd is of niet, kan hier buiten beschouwing blijven. Men kan zich dus voorstellen, dat de Belgische banken, niet zoozeer vanwege de geringe rentabiliteit van haar industriële participaties, maar vanwege haar eigen positie als depositoinstellingen, in bezorgdheid verkeerden.

De industrie en de banken beide wenschten dan ook een stijging van de waarde, vooralsnog de boekwaarde, van haar bezit. In dit opzicht vertoont de constellatie in België veel overeenkomst met de situatie die in de Ver. Staten bestond in het voorjaar van 1933, toen Roosevelt overging tot devaluatie van den Dollar, met geen ander doel dan om een prijsstijging te forceeren. En het verwondert ons dan ook niet, dat wij in België de devaluatie zien voltrekken door een man, die een geestdriftig bewonderaar is van Roosevelt en zijn politiek, de ex vice-gouverneur van de Banque Nationale de Belgique en oud hoogleeraar in de economie, Van Zeeland. Dat de heer Van Zeeland werkelijk meent, dat Roosevelt's politiek een succes is geweest, is nauwelijks aan te nemen. Maar zonder twijfel heeft Roosevelt in Maart 1933 een vrijwel revolutionnaire situatie weten te bezweren en dit kan een motief zijn om onder soortgelijke omstandigheden een zelfde maatregel te nemen.

Als men wil aansturen op prijsstijging heeft inderdaad een vrij laten werken van den gouden standaard geen zin meer. En zoo is dan ook verklaarbaar het overigens toch vrij ontstellende feit, dat België geen enkele poging heeft gedaan om den gouden standaard te handhaven door... hem te laten werken. De goudafgifte werd er stop gezet, nadat men in een week tijds nog niet zooveel goud had verloren als De Nederlandsche Bank in de laatste jaren herhaaldelijk op één dag en bij de Banque Nationale nog een gouddekking van ruim 60 pCt. aanwezig was. Frankrijk heeft, wij weten het door een onthulling van oudminister Jaspar, een valutacrediet van Frs. 3½ miljard aangeboden. België heeft dit geweigerd, want wat voor zin heeft een crediet tot handhaving van den gouden standaard, als men zich de prijsstijging tot ideaal heeft gesteld? Vermoedelijk om dezelfde reden heeft men niet gewild aan een valutaregeling op Duitsche wijze, waaraan de afgetreden regering Theunis een begin van uitvoering had gegeven. Want een vastgeschroefde valuta geeft eerder kans op verstarring der prijzen dan op prijsstijging (de interne prijsstijging in Duitschland is niet het gevolg van de deviezenregeling, maar van de improductieve werkverschaffing).

Evenmin heeft men het aangedurfd de valuta, evenals in Engeland, vrij te laten zweven. En gegeven de niet zeer gunstige interne financieele positie van België is dit ook wel begrijpelijk. Het gevaar voor een steeds verdergaande daling van de Belga, tengevolge van een voortgezette kapitaalvlucht, zou niet denkbeeldig zijn geweest. Maar ook bij de gevolgde methode van herfixatie van de Belga op 72 pCt. van zijn oude goudwaarde blijft dit gevaar bestaan, vooral ook als de devaluatie de gewenschte economische gevolgen niet zou blijken te hebben. De regering heeft dan ook niet eens gewaagd den valutahandel weer vrij te laten, maar de deviezenrestricties gehandhaafd.

Het is natuurlijk volkomen uitgesloten, dat men zou kunnen voorspellen, welke de financieele en economische gevolgen van deze muntverzwakking zullen zijn. In een paniekstemming zijn de prijzen omhoog gegaan. Dat geschiedde in de Vereenigde Staten in het voorjaar van 1933 ook, en juist het sterkste bij de aanvankelijk nog maar zeer geringe daling van den Dollarkoers. De prijsstijging kan voortgang hebben en dan zal er voor velen redenen tot tevredenheid zijn. En tot ontevredenheid bij de menschen met vaste inkomens en bij de arbeiders. Niet voor niets heeft Van Zeeland de socialisten in de regering opgenomen. Misschien zakken de prijzen weer wat in, zooals ook in Amerika is gebeurd. Dan moet de redding dus

komen van den lageren koers van de Belga. De handelspolitieke voordeelen liggen echter in dezen tijd van economischen oorlog niet opgeschept. Hebben wij niet al kunnen lezen, dat Frankrijk er terstond toe is overgegaan een aantal invoercontingenten voor Belgische goederen te halveeren?

Er is bij de Belgen meer van onrust dan van enthousiasme te bemerken. De verklaringen door den heer Van Zeeland in het Parlement afgelegd, lezende, krijgt men niet den indruk, dat deze devaluatie door de regering wordt beschouwd als een stuk constructieve politiek. Veeleer als een noodsporang.

Opnieuw is bewezen, dat de devaluatie of het verlaten van den gouden standaard slechts geschiedt in een revolutionnaire situatie. Zoo was het bij Engeland en zijn satellieten, zoo was het in Amerika, in Tsjecho-Slowakije, zoo is het nu weer in België.

In een dergelijken toestand verkeert Nederland niet. De heer Van Zeeland heeft dit in het Belgische Parlement met gepaste jalouzie opgemerkt. Toen, als gevolg van een ook hier merkbare kapitaalvlucht, de vorige week de Dollar boven het goudpunt (1.47^{19/100}) steeg, deed De Nederlandsche Bank wat men in dergelijke gevallen pleegt te doen: zij gaf vrijelijk goud af, blijkens de weekstaat van 1 April, tot een bedrag van f 33 miljoen. Dit goud moest betaald worden en vandaar den terugvloeiing van geld naar de bank, waardoor de overtollige middelen der geldmarkt met een flink bedrag zijn verminderd, zoodat het disconto opliep van ½ pCt. tot 1¼ pCt. Verdere gevolgen heeft de Belgische maatregel hier tot nu toe niet gehad.

Zal de devaluatie in België het ons en de andere landen van het goudblok moeilijker maken den gouden standaard te handhaven? Men mag de vraag misschien ook eenigszins anders stellen. Was het bestaan van den gouden standaard in België voor onze monetaire politiek een belangrijke steun? Wij gelooven van niet. Want de samenwerking had vooral moeten liggen op het gebied der handelspolitiek, dit is ook de opzet van de conferentie in Brussel van October jl. geweest, er is echter niets van gekomen. Maar vermoedelijk zal de handelspolitieke wrijving met België nu wel weer grooter worden, men denke slechts aan de concurrentie van de haven van Antwerpen; op de tarieven en loonen in Antwerpen zal de devaluatie echter ook wel niet zonder uitwerking blijven.

Uit hetgeen in België is geschied valt deze conclusie te trekken, dat het van het grootste belang is te voorkomen, dat men in een zoodanige positie komt te verkeren, dat men tot het doen van een noodsporang wordt gedwongen. Misschien heeft de maatregel een grooter onheil afgewend, maar tot navolging kan deze allerminst prikkelen.

A. A. v. S.

DE NOODZAKELIJKHEID VAN SAMENWERKING DER HYPOTHEEKHOUDERS IN VERBAND MET DE POSITIE DER HUIZENMAATSCHAPPIJEN IN NEDERLAND.

De maatschappijen tot exploitatie van onroerende goederen verkeerden in Nederland in een eigenaardige positie. In het algemeen wordt deze positie gekenmerkt door een, in verhouding tot de tijdsomstandigheden, betrekkelijk gunstige rentabiliteit, welke zich paart aan een, waarlijk beangstigenden, gestadigen achteruitgang in de liquiditeit. De sterke waardedaling der onroerende goederen maakt het voor welhaast alle huizenmaatschappijen onmogelijk de aflopende hypotheken voor gelijke bedragen te vernieuwen en in verband met het feit, dat het tot voor kort gebruikelijk was de hypotheken af te sluiten voor een periode van pl.m. 5 jaar zijn de huizenmaatschappijen genoodzaakt jaarlijks ongeveer ¼ gedeelte van hare hypotheken te vernieuwen.

Met betrekking tot de rentabiliteitspositie der huizenmaatschappijen is het uit den aard der zaak moeilijk, algemeen geldende verhoudingscijfers vast te stellen, omdat de plaatselijke verschillen en de ver-

schillen in de diverse klassen van huizen vrij belangrijk zijn. Voor middenstandswoningen en voor de woningen van de beter gesitueerde arbeiders in de groote steden, mag men aannemen dat de vaste lasten en assuranties ongeveer 10 pCt. à 12 pCt. bedragen van de bruto huur en dat voor de grootere maatschappijen is te rekenen met 8 pCt. à 10 pCt. van de bruto huur als beheerskosten. Van een bruto huur van f 10.000 resteert dus gemiddeld f 7.000 voor hypotheekrente en winst. Stelt men de hypotheekrente op 4½ pCt. en de hypothecaire belasting van een blok huizen met f 10.000 huurwaarde op f 60.000, dan moet van vorengenoemd bedrag in mindering komen voor hypotheekrente f 2.700, zoodat dan netto resteert een bedrag van f 4.300. In de jaren 1925—1933 gold als normale handelswaarde van een blok met dergelijke huurwaarde een waarde van pl.m. f 120.000 à f 125.000. Het eigen kapitaal, dat door de huizenmaatschappij in zulk een blok belegd was, bedroeg dus, berekend op basis van deze waardeeringsmaatstaf, pl.m. f 60.000. Hieruit blijkt dus, dat, zelfs op grond van deze voor de huidige tijdsomstandigheden te hooge waardeeringsmaatstaf, het netto rendement van een goed geleide huizenmaatschappij nog te stellen is op pl.m. 7 pCt., welk rendement voor de huidige periode niet ongunstig te noemen is. De tegenwoordige handelswaarde van een dergelijk blok is echter belangrijk lager te stellen dan f 120.000, de huidige waarde ligt voor een blok met f 10.000 bruto huur, zelfs voor huizen van het courante type veeleer tusschen f 90.000 en f 100.000. Vermindert men deze huidige waarde met het hiervoren aangenomen hypotheekbedrag van f 60.000, dan resteert een bedrag van f 30.000 à f 40.000 als geïnvesteerd eigen kapitaal der huizenmaatschappij en op basis van dit cijfer laat zich het netto rendement becijferen op pl.m. 11 pCt., welk percentage inderdaad exceptioneel hoog genoemd moet worden.

Houden wij deze cijfers even aan, dan blijkt direct, waarin voor de huizenmaatschappijen de groote moeilijkheid schuilt. Kon men er tot voor enkele jaren definitief op rekenen een blok met een handelswaarde van f 120.000 voor f 80.000 hypothecair te kunnen belasten, bij de huidige handelswaarde van f 90.000 à f 100.000 zal het veelal moeilijk blijken een hypotheek te plaatsen van f 60.000. Loopt dus in deze tijden een hypotheek van f 80.000 af, dan zal een vernieuwing van deze hypotheek veelal alleen mogelijk blijken, als een bedrag van f 20.000 wordt afgelost. In verband met het feit, dat het in de financiering der huizenmaatschappijen usantieel was, dat op alle onroerende goederen nagenoeg het maximale hypotheekbedrag werd opgenomen, zulks mede in verband met den gunstigen invloed, welken het rendement van het eigen kapitaal onderging, door het opnemen van een zoo groot mogelijk bedrag aan laag rentende hypothecaire schulden, komen de huizenmaatschappijen thans in een zeer moeilijke financiële positie. Alle goed geleide maatschappijen beschikten uit den aard der zaak over een bepaalde liquiditeitsreserve, hetzij in den vorm van direct beschikbare middelen, hetzij in den vorm van het bezit van eenige onbezwaarde eigendommen, doch het is uiterst twijfelachtig of deze reserve toereikend zal blijken, om de noodzakelijke extra aflossingen te dekken. Weliswaar trachten vele maatschappijen thans door een uiterst conservatieve uitkeeringspolitiek de vrijgekomen winst geheel of voor een belangrijk gedeelte in het bedrijf te houden, om op deze wijze de liquiditeitsreserve te versterken, maar ook de toeneming van die reserve uit dezen hoofde is uit den aard der zaak slechts gering. Zelfs indien een uiterst conservatief beleid gevoerd wordt, moet men wel veronderstellen, dat door de suppletie op aflopende hypotheeken, de liquiditeitsreserve der huizenmaatschappijen in de komende jaren in zeer snel tempo zal verminderen.

Maken wij ook hier weer gebruik van de voren-

staande globale cijfers om althans eenige inzicht te verkrijgen in de betekenis van deze vermindering, dan blijkt het volgende:

Veronderstellen wij een maatschappij met een bruto huurinkomen van f 100.000 en een balanswaardeering van hare onroerende goederen van f 1.200.000, nemen wij verder aan, dat de hypothecaire schuld f 780.000 bedraagt en dat de huidige handelswaarde der onroerende goederen is te stellen op f 950.000. Op grond van deze cijfers kan men de huidige hypothecair belastbare waarde dezer onroerende goederen stellen op f 570.000. Uit deze cijfers volgt dan, dat de hypothecaire schuld van f 780.000 tot f 570.000 of met f 210.000 moet worden verminderd. Indien dan jaarlijks ½ gedeelte der hypotheeken afloopt is voor suppletie bij verlenging jaarlijks een bedrag van pl.m. f 40.000 noodig, welk bedrag dan wordt onttrokken aan de liquiditeitsreserve. Wij gingen uit van de veronderstelling, dat in dit bedrijf aanvankelijk als eigen kapitaal in onroerende goederen f 420.000 was geïnvesteerd en in verhouding tot dit cijfer is de jaarlijksche vermindering der liquiditeitsreserve met f 40.000 inderdaad zeer belangrijk te noemen. Bovendien zal bij vele maatschappijen de afloop der hypotheeken niet zoo geleidelijk over de jaren verdeeld zijn. Loopen toevalligerwijze vele hypotheeken in de eerstvolgende jaren af, dan manifesteren zich hier de moeilijkheden in nog ernstiger vorm.

De sterke waardedaling der onroerende goederen is voornamelijk toe te schrijven aan de volgende factoren:

A. De sterke daling van de prijzen van bouwmaterialen en van de bouwkosten, met als gevolg vrees voor huurverlaging in verband met de concurrentie van den nieuwbouw. Deze factor wordt nog versterkt in verband met de onzekerheid die bestaat met betrekking tot de woning- en bouwpolitiek en de woningfinancieringspolitiek der overheidslichamen.

B. Vrees voor huurverlaging als gevolg van het thans zoo druk besproken aanpassingsproces.

C. Het groote aanbod van onroerende goederen als gevolg van executie en onderhandsche afwikkeling van hypothecair te hoog belaste panden.

Tegenover de door de beide eerstgenoemde factoren ingeperkte vraag staat thans een overmatig aanbod als gevolg van executies en gedwongen verkoopen.

Willen de huizenmaatschappijen echter thans voorzieningen treffen om hare liquiditeitsreserve op te voeren tot zoodanig peil, dat zij gedekt zijn voor de noodzakelijke suppletie op de in de komende jaren aflopende hypotheeken, dan staat daartoe slechts één weg open, nl. de verkoop van een gedeelte van hare onroerende goederen, om langs dien weg de, zij het ook sterk verminderde, overwaarde van deze perceelen in contanten te realiseeren ter verbetering van de liquiditeit. Hier ligt echter een vicieuse cirkel, want een dergelijk aanbod zou ongetwijfeld de waarde der onroerende goederen nog verder doen dalen en daardoor het probleem nog verder compliceren.

Voor de hypotheekhouders staan hier twee wegen open. Zij kunnen zich bij de verlenging van hypotheeken houden aan de vastgestelde normen van toelaatbare hypothecaire belasting en dus of suppletie eischen of geen verlenging toestaan met alle consequenties van executies en gedwongen verkoopen, of wel zij kunnen trachten door onderlinge samenwerking een modus te vinden om het overmatig aanbod van onroerend goed, dat hierdoor zou ontstaan, te vermijden. De risico's, die voor de hypotheekhouders ontstaan zullen, indien zij den eerstgenoemden weg volgen, niet gering zijn. Het mag als vaststaand aangenomen worden, dat de liquiditeitsreserve der huizenmaatschappijen in het algemeen niet voldoende is om de vermindering van de bestaande hypothecaire schuld tot het niveau van de thans toelaatbare hypothecaire belasting te overbruggen. Indien dus de hypotheekhouders in de komende jaren door hun suppletie-eischen bij de vernieuwing van hypotheeken

de liquiditeitsreserve der huizenmaatschappijen in snel tempo aanspreken, is het zeker dat de meeste huizenmaatschappijen binnen één of twee jaar deze geheele reserve zullen hebben uitgeput. Als dan voor dat moment niet een nieuwe periode van stijging der waarde van onroerende goederen is ingetreden, is een débâcle onafwendbaar. Dit is een va-banque politiek, die zich aanvankelijk zal richten tegen de huizenmaatschappijen, doch die reeds spoedig zich zal keeren tegen de hypotheekhouders zelf. Als gevolg van de sterk gereduceerde overwaarde der onroerende goederen, verhoogt iedere verdere waardedaling het risico van het hypotheekbedrijf. Laten de hypotheekhouders de verdere ontwikkeling over aan het spel der vrije krachten, dan zal het oude solide Nederlandsche hypotheekbedrijf binnen niet te langen tijd zijn gedeclasseerd tot een uiterst riskant bankiersbedrijf.

* * *

Een systematische samenwerking tusschen hypotheekbanken en levensverzekeringsmaatschappijen zou dit gevaar naar onze meening kunnen afwenden. Bedoelde bedrijven zouden hiertoe moeten overgaan tot de instelling van een Hypotheken-Contrôle-commissie. Aan de huizenmaatschappijen zou de gelegenheid moeten worden geboden bij deze contrôle-commissie een verzoek in te dienen tot continuatie van alle in de jaren 1935—1937 aflopende hypotheeken voor den termijn van bijv. drie jaar. Bij het binnenkomen van zulk een aanvraag zou dan vanwege de contrôle-commissie voor rekening van den aanvrager een onderzoek moeten worden ingesteld naar de financiële positie en solvabiliteit van de huizenmaatschappij, die de aanvraag heeft ingediend. Blijkt bij dit onderzoek, dat de positie van de bedoelde maatschappij ten minste met „normaal” is te qualificeren, dat de maatschappij geen abnormale direct opeisbare schulden heeft, dat de lasten en baten in normale verhouding staan en dat het bedrijf in de voorafgaande jaren solide beheerd is, dan zou de contrôle-commissie toestemming moeten verlenen tot continuatie van alle aflopende hypotheeken, die zijn afgesloten bij de maatschappijen, die tot de stichting der contrôle-commissie hebben samengewerkt. Blijkt bij het onderzoek, dat in de komende jaren belangrijke hypotheeken aflopen, welke zijn afgesloten bij personen of vennootschappen, die niet hebben samengewerkt tot de stichting der contrôle-commissie, dan kan als voorwaarde voor de continuatie worden gesteld, dat ook voor deze hypotheeken een soortgelijke regeling wordt getroffen. Verder zou als conditie kunnen worden gesteld, dat geen winstuitdeeling mag plaats vinden voordat de op deze wijze gecontinueerde hypotheeken zijn afgelost of opnieuw zijn afgesloten, terwijl tenslotte als voorwaarde zou kunnen worden gesteld, de verplichting van de huizenmaatschappij om bij aankoop, verkoop en hypothecaire belasting van onroerende goederen de goedkeuring der contrôle-commissie te vragen.

De voordeelen, die aan een dergelijke regeling voor de hypotheekhouders verbonden zouden zijn, zijn drieledig. In de eerste plaats zou een vermindering van het aanbod van onroerende goederen als gevolg van de opschorting der executies en gedwongen verkoopen een remmenden invloed uitoefenen op de tendens tot daling der waarde van onroerende goederen. In de tweede plaats zouden de hypotheekhouders verzekerd zijn van een betrekkelijk hoogen rentevoet gedurende de eerstvolgende jaren, omdat bij de continuatie de rente, die eertijds is bedongen, kan worden gehandhaafd, of de rente althans zou kunnen worden vastgesteld op een percentage, dat iets hooger is, dan het thans geldende. In de derde plaats zou daardoor zekerheid worden verkregen van een geleidelijke versterking der liquiditeitsreserve der huizenmaatschappijen ten behoeve van alle hypotheekhouders.

Het particulier initiatief heeft thans nog gelegenheid in deze op te treden. Laat men de ontwikkeling

den vrijen loop, dan zou een ingrijpen van de Overheid zich wel eens als een onafwendbare noodzaak kunnen doen gevoelen en dan waarschijnlijk in een periode waarin deze materie veel moeilijker te regelen is dan thans.

Van de zijde der huizenmaatschappijen is in deze alle medewerking te verwachten, zij verkeeren immers in een noodpositie, de intèring der liquiditeitsreserve is reeds thans met mathematische zekerheid te berekenen en de fatale datum, waarop de reserve zal zijn opgeteerd, indien er geen verandering in de omstandigheden intreedt, kan reeds thans met vrij groote mate van nauwkeurigheid worden vastgesteld.

A. M. GROOT.

HET BURGERLUCHTVERKEER IN NEDERLAND.

Het nieuwste verkeersmiddel, de luchtvaart, is in vele opzichten zoo verschillend van de andere transportmiddelen, het bestaat daarnaast nog slechts een dusdanig korten tijd, dat de meeningen, op welke wijze een goede exploitatie het best bevorderd wordt, dikwijls sterk uiteenloopen. Daar komt dan nog bij, dat de techniek zich in de ruim vijftien jaren, dat de commercieele luchtvaart beoefend wordt, bijzonder snel heeft ontwikkeld en die ontwikkeling nog in het minst niet haar eindpunt bereikt heeft.

.. Het loont daarom de moeite na te gaan, op welke beginselen de exploitatie van de Nederlandsche luchtvaartmaatschappij, de K.L.M., gebaseerd is, vooral ook, omdat deze maatschappij in vergelijking met vrijwel alle buitenlandse ondernemingen, tot nu toe relatief de beste commercieele resultaten heeft opgeleverd.

De totstandkoming van ons nationaal luchtvaartbedrijf toont twee kenmerken. In de eerste plaats werd het zeer vroeg gesticht, nl. in October 1919. Wel waren er toen elders reeds eenige ondernemingen opgericht; deze zijn echter later verdwenen of in andere maatschappijen opgegaan; van de K.L.M. kan thans gezegd worden, dat zij de oudste luchtverkeersmaatschappij ter wereld is. En in de tweede plaats is zij geboren uit particulier initiatief, voornamelijk gevormd door de groote handelsondernemingen, banken en scheepvaartmaatschappijen, zonder eenigen steun of toezegging der Regeering. Vrij spoedig bleek, dat men in dit pas opkomend bedrijf, dat het vertrouwen van het publiek nog moest verwerven, overheidssteun niet kon missen en zoo werd dan ook de Regeering tot het geven van dien steun bereid gevonden. Niettemin, en dit is een belangrijke karakteristiek van de Nederlandsche luchtvaart, heeft men (in de eerste plaats wel de Regeering) er steeds naar gestreefd, het particulier karakter van dit bedrijf zooveel mogelijk te handhaven.

Overheidssteun in de luchtvaart blijkt nog algemeen noodzakelijk; alle maatschappijen, die zich met de exploitatie van geregeld luchtverkeer bezig houden, ontvangen in verschillenden vorm steun, daar de inkomsten de uitgaven nog niet kunnen dekken. En het is in dit licht gezien een gunstige omstandigheid, dat de Nederlandsche luchtvaart, in vergelijking met het buitenland, een betrekkelijk lagen steun geniet.

Op verschillende wijzen is de Nederlandsche Regeering de K.L.M. achtereenvolgens tegemoet gekomen, o.a. door het verstrekken van rentelooze voorschotten en door het geven van vaste, een aantal jaren vooruit bepaalde subsidies. Sinds 1929 wordt het bedrag der subsidie van jaar tot jaar bepaald; dit heeft aldus plaats, dat het saldo, waarmede de (door den Minister van Waterstaat goedgekeurde) begrooting sluit, op Hoofdstuk IX der Rijksbegrooting wordt geplaatst, terwijl dan na afloop van het begrotingsjaar het definitieve subsidiebedrag wordt vastgesteld aan de hand van de door den Rijks-accountantsdienst nauwkeurig gecontroleerde jaarrekening der K.L.M. Verheugend is het, dat de geschatte steun in de laatste jaren de werkelijk uitgekeerde subsidie overtreft, terwijl zoowel de bedragen

der geschatte als uitbetaalde subsidie een sterk dalende lijn vertoonen, hetgeen uit de volgende cijfers moge blijken:

Uitgetrokken op de Rijksbegrooting	Uitgekeerd
1931 f 1.112.000.—	f 881.143,58
1932 „ 803.500.—	„ 535.274,79
1933 „ 694.300.—	„ 404.267,81

Voor 1934 is uitgetrokken f 654.400, terwijl het zich laat aanzien, dat ook hiervan een belangrijk deel niet noodig zal blijken te zijn. De in de begrooting voor 1935 opgenomen subsidie bedraagt f 547.800.

Te meer treffen deze uitkomsten, daar de productie in die jaren aanmerkelijk is toegenomen en wel als volgt:

1931	1.974.895 ton/km ¹⁾
1932	1.820.597 „ „
1933	2.866.473 „ „
1934	4.902.261 „ „

¹⁾ Ton/kilometer: 1000 kg laadvermogen over een afstand van 1 kilometer.

Het aantal vliegtuigen steeg in die periode van 22 tot 37, waarbij een groot deel van de vloot werd vernieuwd; het aantal vliegtuigbestuurders van 23 tot 39; het geheele personeel van 489 tot 776 man.

Het Rijk is daarnaast houder van een belangrijke post aandeelen. In de eerste plaats heeft het een bijzonder soort preferente aandeelen (voor een bedrag van f 100.000), waaraan in de statuten verschillende rechten (goedkeuring van voordrachten voor bestuursfuncties, van balans-, winst- en verliesrekening, van belangrijke overeenkomsten, enz.) zijn verbonden; daarnaast staat ten name van het Rijk een bedrag van f 2.900.000 aan gewone aandeelen, waarvan echter f 1.000.000 nog niet is overgenomen. Aangezien het geheele geplaatst kapitaal der K.L.M. f 4.353.200 bedraagt (inclusief het nog niet overgenomen aandeelenpakket ad f 1.000.000), heeft het Rijk de meerderheid in de K.L.M. Dit komt op verschillende wijzen tot uitdrukking, o.a. door de meerderheid in den Raad van Bestuur, welke Raad met het beheer der vennootschap is belast. Vijf leden vertegenwoordigen daar den Minister van Waterstaat, drie de particuliere aandeelhouders en één de zustermaatschappij der K.L.M., de Koninklijke Nederlandsch-Indische Luchtvaart Maatschappij (K.N.I.L.M.).

Hierboven kwam reeds tot uiting hoe het Rijk op verschillende aangelegenheden invloed kan uitoefenen; het is hier niet de plaats om daarop in details in te gaan, wel, om te vermelden dat, hoe rigoureuze de verschillende bepalingen er op papier ook mogen uitzien, ook door de vertegenwoordigers der Regeering krachtig gestreefd wordt naar handhaving van het particulier karakter der maatschappij, hetgeen het bereiken der rentabiliteit sterk bevordert.

Naast dezen steun bestaat een contract met de Nederlandsche Posterijen, betrekking hebbende op de exploitatie van de Amsterdam-Batavia lijn, waarbij de K.L.M. een bepaalde hoeveelheid ruimte voor het vervoer der post ter beschikking stelt, waartegenover de Posterijen een bepaalde hoeveelheid post, dus een zeker bedrag aan inkomsten, garandeeren. Op dit contract lijden de Posterijen nog verlies, doordat de gearandeerde hoeveelheid post nog niet over het geheele traject wordt bereikt (op sommige tusschentrajecten werd zij reeds meerdere malen overschreden) en doordat de inkomsten per kg-post lager zijn dan hetgeen de Posterijen per kg aan de K.L.M. betalen. Het verlies, dat aldus door de Nederlandsche Posterijen wordt geleden, bedroeg blijkens de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer inzake de Postbegroting-1935, na restitutie van een bedrag ad f 240.000 door de K.L.M.: f 871.667,30, waarvan f 200.000 door de Indische Posterijen wordt gedragen. In 1934 zal het uiteindelijk nadeelig saldo vermoedelijk minstens f 100.000 à f 150.000 lager zijn; ook over dit jaar kan een belangrijke restitutie door de K.L.M. verwacht wor-

den. Dit verlies wordt thans genomen, omdat de Posterijen de gegronde verwachting hebben, dat in de toekomst het mailvervoer zal toenemen in zulk een mate, dat het contract vruchten zal afwerpen. Dat overigens de Posterijen op deze wijze in belangrijke mate bijdragen tot het welslagen van de luchtverbinding met de koloniën, behoeft wel geen betoog.

Deze verwachting wordt gerechtvaardigd door de in de laatste jaren verkregen ervaring: sinds de opening van den weekdienst op Indië in 1931 is het gemiddeld vervoer per week gestegen van 237 tot 343 kg. Wanneer men dan bedenkt, dat de dienst binnenkort zeer versneld zal worden (de overtochtsduur wordt tot 5¼ dag teruggebracht) en, wat daarnaast zeer belangrijk is, de frequentie tot een dubbelweekschen dienst verhoogd wordt, zonder dat deze verdubbeling een noemenswaardige verandering in het bestaande postcontract noodig zal maken, dan is te verwachten, dat dit contract aanmerkelijk gunstiger resultaten zal afwerpen.

Met den hierboven aangegeven steun moet de K.L.M. niet alleen de verliezen bestrijden op haar internationaal net en de Indië-route, doch ook die van het binnenlandsch verkeer en van nieuwe projecten, die vanzelfsprekend in den beginne relatief grootere verliezen opleveren, als b.v. een luchtverkeer in West-Indië. Het huidige ontwikkelingsstadium maakt het n.l. noodzakelijk het luchtnet voortdurend uit te breiden. Daarbij dient ook gestreefd te worden naar verhooging van frequentie op de bestaande lijnen. Aanvankelijk werd alleen des zomers gevlogen; het daaropvolgende voorjaar moest de propaganda dan opnieuw worden ingezet en ving de exploitatie aan met een periode van inburgeren, hetgeen de vervoersresultaten natuurlijk niet ten goede kwam. Geleidelijk aan werd het verkeer 's winters voortgezet en werd langs natuurlijke weg de frequentie verhoogd, waardoor niet alleen meer lokale verkeersgelegenheid werd geschapen, doch ook belangrijke internationale aansluitingen ontstonden. Toen de techniek zich meer en meer ontwikkelde, konden ook avonddiensten ingelegd worden, zoodat de diensten beter over den geheelen dag verdeeld konden worden ten gerieve van het publiek en ten bate van den vervoerder.

Een bepaalde organisatie is vanzelfsprekend noodig en naarmate het seizoenkarakter, hetwelk in den aanvang het luchtverkeer typeerde, verdween, kon dus economischer gewerkt worden. Daarnaast dienden nieuwe velden ontgonnen te worden, ten eerste om te profiteeren van de verwachte mogelijkheden, ten tweede teneinde uit internationaal oogpunt de positie (tegenover de buitenlandsche maatschappijen) te versterken. Nieuwe diensten — en dit geldt met name voor het binnenlandsch verkeer — kunnen overigens als voedingslijnen dienen voor het reeds bestaande net. Gelijk gezegd levert de exploitatie van nieuwe diensten in het begin relatief hogere verliezen op; men kan in het algemeen zeggen, dat het hoogstens twee à drie jaren neemt, voordat een lijn voldoende ingeburgerd is en een behoorlijk bezettingspercentage oplevert. Waar noodig wordt overigens de dienst tijdelijk of definitief stopgezet; zoo werd indertijd de lijn op Bazel (via Brussel) opgeheven en werd een aangevangen winterdienst in het binnenlandsch verkeer afgebroken.

Naast dit ontwikkelingsproces vormen de afschrijvingen een belangrijke post op de exploitatierekening. Voortdurend moet rekening worden gehouden met de snelle vooruitgang der techniek; het is overigens het streven der K.L.M., het materieel zoo snel mogelijk te vernieuwen. De Indië-route b.v. werd aanvankelijk, ook nog in 1931, geëxploiteerd met vliegtuigen van het type F VII-b, uitgerust met 3 motoren van 240 PK. Vervolgens kwam de grootere en ruimere F XII op de lijn, die op haar beurt vervangen werd door de snellere F XVIII, terwijl binnenkort de exploitatie met de wel zeer snelle Douglas DC 2 vlieg-

tuigen zal worden verricht, die dan weer na eenige jaren vervangen zullen worden door een met 16 bedden uitgeruste Fokker, voorzien van 4 motoren. En op het Europeesche net is het al niet anders. Daarnaast komen tal van nieuwigheden, die voor het reizend publiek niet zoozeer zichtbaar zijn, als meer moderne motoren, verstelbare luchtschroeven, nieuwe instrumenten, enz. Kortom, het zal duidelijk zijn, dat de afschrijving een integreerenden post vormt op de exploitatierekening.

In verband met de vlootwisseling tracht de K.L.M. bij voortdoring materieel aan het buitenland te verkoopen voor doeleinden, waarvoor het nog uitermate bruikbaar is. In dit streven is de K.L.M. tot heden zeer gelukkig geweest, daar zij ongeveer dertig machines heeft verkocht.

De exploitatie van het K.L.M.-bedrijf vertoont een duidelijke tendens in gunstige richting, hetgeen behalve uit de vermindering der subsidies blijkt uit de gestage daling van den ton/km prijs. Op het Europeesche net daalde deze van f 1,12 in 1931 tot f 0,79 in 1933; de voorloopige kostprijs over 1934 zal ongeveer f 0,54 zijn. De subsidie per ton/km, geproduceerd in het Europeesch verkeer, kwam van f 0,32 in 1931 op f 0,19 in 1933. Op de Indië-route daalde de ton/km prijs van f 3,35 in 1931 tot f 1,72 in 1933.

Hierin zit dus ontegenzeggelijk een dalende lijn; daarnaast neemt het vervoer met sprongen toe; in 1934 was b.v. het passagiersvervoer 106 pCt. meer dan dat in 1933, welk laatste jaar ten opzichte van 1932 een vooruitgang vertoonde van 96 pCt. De weg naar de rentabiliteit moge dan ook aan sommigen lang schijnen, op grond van de verkregen resultaten mag met zekerheid aangenomen worden, dat uiteindelijk een zichzelf bedruipend bedrijf zal ontstaan. Aan een bepaalde voorspelling kan men zich moeilijk wagen; dit hangt niet alleen van de omstandigheden in het luchtverkeer zelf af. Zoodra algemeen op economisch gebied eenige opleving zal ontstaan, zal de luchtvaart hiervan vermoedelijk het eerst de vruchten plukken. Het is immers het moderne verkeersmiddel, dat door zijn snelheid en bewegelijkheid in staat is groote afstanden gemakkelijk te overbruggen en daardoor de landen dichter bij elkaar te brengen. Daarvoor is natuurlijk bewegingsvrijheid noodig, doch dit laatste beginsel dreigt, mede tengevolge van de tegenwoordige wereldsituatie, waarbij allerwegen barrières worden opgeworpen, helaas min of meer in verdrukking te komen, hetgeen een nog grooteren bloei van de luchtvaart, die ook nu mogelijk geacht moet worden, belemmert.

Wat de luchtvaart zelve betreft, zij kan — behalve door het streven naar meer vrijheid —, o.m. door verhooging der snelheid, door opvoering der frequentie en door verlaging der tarieven krachtig medewerken tot het bereiken van de rentabiliteit. Het is duidelijk, dat de techniek hier een belangrijke, zoo niet overheerschende rol speelt; in vakkringen is men overtuigd, dat de in de niet al te verre toekomst te verwachten ontwikkeling en de te bereiken bedrijfsresultaten dusdanig zullen zijn, dat een rendabel luchtverkeer zal ontstaan.

L. H. SLOTMAKER.

DE STEENKOLENMARKT IN 1934 EN THANS.

II (Slot).

Onze medewerker voor steenkolen schrijft ons:

Nederland:

De productie der gezamenlijke Nederlandsche mijnen bedroeg:

	kolen, cokes en brikett.	bruinkolen
in 1934	12.340.861 ton	plus 126.491 ton
„ 1933	12.573.925 „	„ 132.695 „
„ 1932	12.756.448 „	„ 152.492 „

Eind 1934 vonden nog 30.062 arbeiders werk bij de mijnen en wel 10.253 boven- en 19.809 ondergronds. Gaf reeds 1933 een vermindering in het aantal mijnwerkers van 2264 te zien, 1934 maakte het in dit op-

zicht nog slechter, daar het aantal mijnwerkers met 2859 terugliep. De oorzaak van deze ontslagen, meest van buitenlandsche arbeidskrachten, moet eerder gezocht worden in een verder doorgevoerde rationalisatie van de Nederlandsche kolenindustrie dan in een overstromen van de Nederlandsche markt met buitenlandsche producten. De invoer ondervond gedurende 1934 slechts een geringe vermeerdering, de uitvoer eveneens; de juiste cijfers zijn:

	Invoer		Uitvoer	
	1933	1934	1933	1934
Steenkolen	5.372.461	5.713.121	3.237.741	3.159.646
Cokes	331.681	357.623	1.986.662	2.075.048
Steenkoolbrikett.	373.453	359.673	315.381	326.342
Bruinkolen	247	48	10	—
Bruinkoolbrikett.	152.400	143.316	6.162	7.063
	6.230.242	6.573.781	5.545.956	5.568.099

Bunkerkolen:

vreemde schepen:				
op uitvoer			253.503	259.068
„ doorvoer			934.681	1.526.851
Nederl. schepen:				
op uitvoer			125.180	108.772
„ doorvoer			418.403	467.518

Voor diegenen, die het vorige overzicht¹⁾ mochten raadplegen, diene, dat het daarin genoemde cijfer van 6.725.545 ton ingevoerde brandstoffen 1.353.084 ton bunkerkolen includeerde, welke op doorvoerdokument werden uitgevoerd. Voor den zuiveren invoer echter is het beter de netto cijfers als hierboven aan te houden, daar de op doorvoerdokument weer uitgevoerde bunkerkolen bezwaarlijk als invoer beschouwd kunnen worden. Deze verandering (en verbetering) in de statistiek werd eerst in 1933 ingevoerd.

Het kolenverbruik in Nederland is in 1934 iets hooger dan dat van 1933, wat uit de volgende becijfering blijkt. (Onze becijferingen voor het 1933 verbruik in ons vorig overzicht zijn gebleken niet geheel juist te zijn; wij herhalen daarom de berekening met juiste cijfers):

	1933	1934
totaal invoer	6.230.242	6.573.781
„ productie	12.706.620	12.467.352
	18.936.862	19.041.133
uitvoer	5.545.956	5.568.099
	13.390.906	13.473.034
bunkerkolen op uitvoer	378.683	367.840
	13.012.223	13.105.194
verbruik Nederlandsche schepen ...	543.583	576.290
	13.555.806	13.681.484

Het jaar 1934 bracht ons per half Juli de contingentering van den invoer van steenkolen, cokes en steenkoolbriketten, op basis van 60 pCt. van den gemiddelden invoer van 1933. Slechts de Nederlandsche mijnen waren bij dezen maatregel gebaat, de verbruikers, importeurs en detaillisten niet; er werd dan ook voortdurend actie gevoerd om de contingentering afgeschaft of anders in dier voege veranderd te krijgen, dat huisbrand- en industriekolen afzonderlijk gecontingenteerd zouden worden, daar de Nederlandsche mijnen de eerste in zeer onvoldoende mate, zoowel kwantitatief als kwalitatief voortbrengen.

Iets werd er wel bereikt, want de contingentering van den invoer gedurende de eerste helft van 1935 laat den invoer toe van 60 pCt. van het over het eerste halfjaar 1933 ingevoerde quantum, waarbij echter de verdeling der toewijzingen gebaseerd wordt op den gemiddelden invoer van 1931/32/33.

De prijzen van de huisbrandkolen werden in het begin van het jaar verlaagd en op het verlaagde peil gehandhaafd. Het buitengewoon zachte weer van de afgelopen wintermaanden beperkte het verbruik tot

¹⁾ Zie E.-S.B. van 14 Februari 1934.

een minimum en dank zij deze gunstige weersomstandigheden is den kolenhandel, ondanks de contingentteering, een tekort bespaard. Men leefde echter in de voortdurende vrees voor een periode van kou, daar deze tot ernstige moeilijkheden in de brandstofvoorziening geleid zou hebben. Het is gelukkig, dat het weer den kolenhandel te hulp gekomen is. De vraag is wat de regeering in het aangezicht van acute moeilijkheden gedaan zou hebben. Dat contingentteering een tweesnijdend zwaard is werd in artikelen en courantenberichten in den loop der laatste maanden duidelijk genoeg aangetoond, en wij behoeven er hier dan ook niet verder op in te gaan.

De invoer uit Duitschland was door een handelsverdrag aan een bepaalde hoeveelheid gebonden en aan Engeland en België moesten, op grond van de meestbegunstigings-clausule in de bestaande handelsverdragen, practisch 100 pCt. van den 1933-invoer toegestaan worden. Polen breidde in de eerste helft van het jaar zijn uitvoer naar Nederland sterk uit, nadat het zich de Scandinavische en Oostzeelanden ontgenomen zag. Na de contingentteering was dit niet meer mogelijk en werd de invoer uit Polen bijna geheel stopgezet. Als voornaamste invoerlanden kwamen in aanmerking:

Duitschland	3.747.621 ton
België en Luxemburg	364.847 "
Groot-Brittannië	1.335.081 "
Sovjet-Rusland	13.783 "
Polen	244.667 "

De kolenuitvoer is iets teruggelopen, die van cokes en briketten wat gestegen. In vele landen werden invoermoeilijkheden ondervonden, zoodat gaandeweg uitgezien moest worden naar minder gunstig gelegen afzetgebieden. Tengevolge hiervan steeg de afzet in Italië belangrijk en werden Argentinië en Griekenland ook afnemers van Nederlandsche kolen. Nederlandsche cokes heeft in het buitenland een goeden naam en de uitvoer ervan heeft zich dan ook iets kunnen verbeteren.

De voornaamste afzetgebieden van kolen waren:

	ton		ton
Duitschland	719.466	Italië	275.294
België en Luxemburg	892.807	Zwitserland	115.914
Frankrijk	1.039.858	Argentinië	60.980
Griekenland	19.085		

Het bunkeren in Nederlandsche havens ondervond een flinke opleving. De leveringen aan vreemde schepen zijn gestegen van 1.118.184 ton in 1933 tot 1.785.919 ton in 1934, een stijging dus van 50 pCt. Aan Nederlandsche schepen werd in 1933 543.583 ton geleverd, in 1934 576.290, een stijging van slechts 6 pCt.

De loonstrijd mocht niet tot een definitieve oplossing komen. Tot 1 Augustus werd het looncontact in zijn ouden vorm gehandhaafd, daarna echter trad een 3 pCt. loonsverlaging in werking, door de regeering vastgesteld tegenover de door de werkgevers geëischte 10 pCt. verlaging. De contingentteering heeft tot op zekere hoogte slechts de toeneming van den invoer tegengehouden en een verdere prijsafbrokkeling voorkomen, doch in den algemeenen toestand geen verbetering van beteekenis gebracht. Wijzigen zich binnenkort de internationale toestanden niet, dan zal de indertijd uitgestelde loonsverlaging toch moeten komen.

Hier ligt het zwaartepunt van het vraagstuk. In de Memorie van Antwoord moge de Minister al zeggen, dat hij overtuigd is, dat de toestand in de mijnstroken inderdaad „zeer ernstig” is, maar hij toont niet aan waarom die ernstiger is dan de toestand in de groote havensteden. Wij stellen daartegenover, dat de toestand daar ernstiger is dan te plattenlande. Bij gelijke hevigheid van werkloosheid daar en in de

groote stad is à priori de toestand in de groote stad met hare dichtheid van bevolking en grooteren bodem voor agitatorische elementen gevaarlijker dan op het platteland of in zeer kleine steden.

Is het dan zoo erg, dat de loonen in Limburg tot het punt dalen, waar de buitenlandsche voor kolen-delving reeds lang zijn, en zijn alle buitenlanders in en op de mijnen reeds ontslagen, m.a.w. is de productie al omlaaggebracht tot het peil waar zij zijn zou, indien alleen Nederlanders kolen dolven, in aanmerking nemend de Freierschichten, die ook bij onze Oostenlijken buurman geregeld worden ingeleegd? Is het bestaanbaar te achten, dat wij den mijnwerkers loonen betalen van rond *f* 5 per dag, terwijl b.v. de Poolsche mijnwerkers Zl. 7.14 verdienen of rond *f* 2 en dan toch op de wereldmarkt wenschen te concurreren?

Daarom van tweeën één: óf wij delven kolen alleen voor onze eigen behoefte en subsidieeren het dan sterk in te krimpen bedrijf zoo hard wij maar willen of kunnen, óf wij blijven op volle capaciteit werken, bedienen behalve onszelven ook een groote schare van buitenlandsche afnemers, maar houden op het bedrijf te subsidieeren, i.e. cadeautjes te maken aan het buitenland, waarop het betalen van loonen, die hooger zijn dan het bedrijf verdraagt, in feite neerkomt.

Over de werkelijk betaalde loonen zou trouwens nog heel wat te zeggen zijn. Onlangs heeft de Vereniging tot Behartiging van de Belangen der Limburgsche Mijnindustrie bekend gemaakt, dat de gemiddelde werkloonen van arbeiders van een der particuliere mijnen in het tijdperk Aug./Dec. 1934 *f* 23.75 bedragen hebben bij gemiddeld 4.62 dagen voor ondergrondse mijnwerkers (houwers). Minder geschoolde mijnwerkers maakten van *f* 18 tot *f* 23.

De gevolgen van het weren van buitenlandsche kolen zijn reeds duidelijk waarneembaar. In Rotterdam wordt ach en wee geroepen over den ontstellenden achteruitgang in de transporten, die de Deutsche kolenindustrie over die haven placht te leiden. Wij mogen verwijzen naar de beschouwingen van den heer C. Vermey onder het opschrift „De Economische Beteekenis onzer Nationale Havens”, beschouwingen, die in hare treffende soberheid den rampzaligen toestand onzer eertijds zoo bloeiende havens blootleggen.¹⁾ Vindt de Minister dien toestand dan niet „zeer ernstig”? Realiseert de Minister, dat, om bij de kolen-transporten te blijven, (over granen, ertsen, etc. spreken wij nu maar niet) in 1934 circa 3 millioen ton kolen minder over Rotterdam zeewaarts zijn gegaan dan in 1929?

De regeering moge waakzaam zijn en geen moeilijkheden bij den invoer van Deutsche en Engelsche kolen opwerpen, die niet absoluut noodzakelijk zijn. De belangen der up to date uitgeruste havens mogen niet achterblijven bij die van het mijngebied. Blijkens de in Limburg gevoerde agitatie, waarbij ook een Staatsambtenaar op den voorgrond getreden is, is het lot van den werklozen en dat van den niet-werklozen, doch niet volop beziggehouden mijnwerker onhoudbaar. Wij stellen, dat het lot van den werklozen stedeling-arbeider of handelsbediende moeilijker te dragen is. De werkloze plattelander kan bezigheid en verstrooiing vinden in allerlei arbeid in het dorp of de kleine stad (tuinarbeid, etc.), dien de stedeling vergeefs zoekt.

Veel te veel reeds werd de kolenindustrie voortgetrokken boven de belangen van de havensteden, die belang hebben bij overslag, lossen en laden, en dat is nu eenmaal méér noodig bij importkolen dan bij Nederlandsche kolen. Afgezien nog van de overweging, dat het indirecte nadeel van het weren van buitenlandsche kolen dit is, dat buitenlandsche transitokolen onze havens mijden en over de eigen (vreemde) havens den weg naar zee leeren vinden.

¹⁾ Zie E.-S.B. van 13 Febr., 20 Febr. en 6 Mrt. jl.

BUITENLANDSCHE MEDEWERKING.

CREDIET-EXPANSIE IN JAPAN.

Prof. Dr. Paul Keller, tijdelijk te Yokohama, schrijft ons:

Ongeveer 250 jaren geleden ontwikkelde de Schotse bankier *John Law* een credietleer, die hem bij zijn tijdgenooten de reputatie van een geniaal econoom, maar ook den naam van charlatan heeft bezorgd. Toen hij aan de staatshuishouding van het Frankrijk van voor de revolutie de zegeningen van het crediet wilde demonstreeren, heeft hij niet een geweldig fiasco geleden, omdat zijn denkbeeld onjuist geweest zou zijn, maar omdat het onverzadigbare Fransche Hof en de onvoldoende bankorganisatie van dien tijd zijn poging tot mislukking brachten. Law zag in de aanwending van het *crediet* den grooten stimulus van een voor ontwikkeling vatbare volkshuishouding met een te geringe kapitaalbasis. Hij was er van overtuigd, dat door creatie van crediet het onvoldoende kapitaalfonds van een volkshuishouding toeneemt, door crediet-gemis gebonden productieve krachten losgemaakt en tot leven gebracht en door hun arbeid in de toekomst de reële tegenwaarden van het credietvoorschot gecreëerd kunnen worden. Dit denkbeeld is binnen bepaalde grenzen juist. In duizenden gevallen is het in iedere volkshuishouding praktisch toegepast. Het echter tot leidend beginsel van een omvangrijke nationale economische politiek te maken, dat heeft tot heden eigenlijk alleen *Japan* gewaagd. De herinnering aan *John Law* moet zich opdringen aan iederen econoom, die de financiële politiek van het tegenwoordige Japan beschouwt. *Takahashi*, de grijze Japansche minister van financiën, heeft met *John Law* het onverwoestbare optimisme en het stellig geloof aan de scheppende kracht van het crediet gemeen.

Wie spreekt over „rijke” West-Europeesche landen baseert zijn oordeel gewoonlijk op de oppervlakkige verwisseling van geld en goud met den rijkdom van een volk. Stellig beteekent een groote voorraad kapitaalgoederen economische kracht. Haar aanwezigheid alleen is echter niet voldoende. De vraag betreffende het tegenwoordige en toekomstige gebruik van een kapitaalfonds is beslissend. Werkt het? Schept het inkomen, waarvan een volk kan leven en zijn behoeften dekken? Of moet een volk uit gebrek aan werkgelegenheid en nieuwe winst dit fonds aan kapitaalgoederen zelf gebruiken? Naast het kapitaalfonds staat als tweede belangrijke maatstaf van rijkdom de tegenwoordige en toekomstige werkgelegenheid van een volk. Zij vormt de kern van de som der rijkdom-creëerende krachten, die *Friedrich List* eens den naam „nationale productieve krachten” schonk en waarvan hij gezegd heeft, dat zij een betere garantie waren van den rijkdom en de kracht van een volk dan een groot fonds afgewerkte goederen; want in de productieve krachten van een volk ligt de mogelijkheid, vergankelijke goederen steeds weer te vervangen en te vermeederen. Het is een nog te weinig erkend inzicht, dat vele West-Europeesche huishoudingen reeds lang uit haar kapitaalfonds leven en dat deswege verschillende landen hun reputatie als „rijk land” nog slechts voorwaardelijk verdienen.

Japan is geen rijk land, voor zoover men zijn volkrijkdom meet aan de aanwezige natuurlijke rijkdommen en het geaccumuleerde kapitaal van zijn volkshuishouding. Het moet echter tot de rijkste landen van de wereld gerekend worden, wanneer men zijn „nationale productieve krachten, d.w.z. de fysieke en psychische capaciteit van zijn bevolking, zijn nationale discipline, zijn maatschappelijke orde, zijn moreele krachten en zijn compacten nationalen wil als maatstaf van zijn volkrijkdom aanlegt. Japan had de eerste groote kans tot ontplooiing van zijn nationale productieve krachten gedurende den wereldoorlog, die de kracht van zijn sterkere concurrenten gedurende langen tijd verzwakte. Het heeft daarna in

de bittere crisisjaren van 1928 tot einde 1931 zuinig en bescheiden leeren zijn. Toen de politieke wereldsituatie en de behoefte aan goedkope massaproducten eenige jaren geleden Japan opnieuw een gelukkige kans boden, ontbrak dit land na den langen crisistijd de voldoende kapitaalbasis, waarop het een veilige economische opleving had kunnen beleven. Japan begon een optimistische financiële politiek, die geloof schonk aan de idee van *John Law*, dat door crediet productieve krachten worden ontbonden en in de toekomst door deze de reële tegenwaarden van het tegenwoordige „vertrouwen” kunnen worden tot stand gebracht. De gedachte van het scheppend crediet is in Japan in een daad omgezet.

De Japansche staatshuishouding sluit met groote tekorten. Alleen gedurende de laatste drie jaren stegen de tekorten tot meer dan twee milliard yen. Zij werden door de uitgifte van staatsschuldbiljetten, z.g. bonds gedekt, welke werden uitgegeven evenredig aan het opnemingsvermogen van de kapitaalmarkt. Daar in Japan een welgestelde middenstand, die zijn spaargelden in staatsschuld kan beleggen, ontbreekt, moeten de bonds aanvankelijk door de Bank of Japan worden opgenomen. Van haar uit vinden zij dan hun weg naar de portefeuilles van handels- en boerenbanken, van verzekeringsmaatschappijen en andere half-ambtelijke instellingen, gelijk de pensioenkas van overheids personeel enz. Slechts een zeer gering deel van de bonds bevindt zich in handen van particulieren. In dit feit ligt waarschijnlijk de verklaring voor de groote kalmté, waarmede de Japansche openbare meening de toeneming van de staatsschuld gadeslaat.

De tegenwaarde van deze bondsemissies, die de banken ter beschikking van de staatskas stellen, is thans niet in de Japansche volkshuishouding als gespaard geldkapitaal of in den vorm van andere waarden aanwezig. Zij wordt door het Japansche banksysteem door crediet vervangen. Zulk een credietcreatie, boven het beschikbare kapitaalfonds uit, is door het moderne banksysteem en het giroverkeer mogelijk en in de kapitalistische landen een gewoon verschijnsel. De koopkracht, die ter beschikking van den staat wordt gesteld vloeit door verschillende kanalen naar de Japansche huishouding.

Drie milliard werden sedert Januari 1932 in den vorm van goedkoopere credieten, van productie- en exportpremies, van garanties gedurende de eerste jaren van het bestaan van een nieuwe industrie en voor het openen van nieuwe markten aangewend. Geweldige orders aan de zware industrie, de uitbreiding, de electricatie en ten deele de motorisatie van een uitgebreid spoorwegnet, havenwerken e.d. werden door de breede financiële politiek van de regering mogelijk. Zij heeft de jongste opleving van de Japansche welvaart onbetwistbaar bevorderd. De meeningen zijn echter verdeeld ten opzichte van de vraag betreffende den te dragen omvang van het gebruik van crediet en betreffende de aanwending van de gecreëerde koopkracht. In dit opzicht gaat de financiële politiek van Japan onder leiding van *Takahashi* in haar optimisme velen te ver. De „oude school” verwijt haar: gij zinkt al dieper en dieper in de schulden en meent daardoor rijker te worden!

Iedere credietverleening van den Staat aan de Japansche huishouding is een voorschot op min of meer langen termijn en komt neer op een bezwaring van haar toekomst. In de onzekerheid van deze toekomst schuilt het risico. Aan den eenen kant staat de schuldverplichting van den staat, aan den anderen kant de verwachting, dat door de voorschotten van den staat en opdrachten aan industrie en bedrijf de toekomstige tegenwaarde van deze credieten door winst, arbeid en besparing wordt gecreëerd. Dat dit gebeurt ligt binnen het bereik der mogelijkheden; of het werkelijk gebeurt, is het risico van iedere credietverleening. De omvang van het risico wordt bepaald door den algemeenen economischen toestand en door de bijzondere omstandigheden in de takken van be-

drijf, die het voorschot ontvangen en het winstgevend zullen aanwenden.

De *algemeene economische toestand* heeft tot heden het optimisme van de Japansche credietpolitici gelijk gegeven. Japan heeft in enkele jaren een moderne, technisch gewoonlijk voortreffelijk geoutilleerde op export gerichte industrie gecreëerd en kans gezien, in deze industrie de jaarlijksche toeneming van de bevolking van ongeveer een millioen menschen, aan het werk te zetten. Japan is het enige industrieland ter wereld, dat geen noemenswaardige werkloosheid kent; zijn burgers verdienen hun bescheiden levensonderhoud zelf; zijn ondernemingen maken de laatste jaren bij toenemenden uitvoer stijgende winsten, maken ten deele groote reserves en hebben grootere belastingcapaciteit verkregen. Het aanzien en de sterkte van Japan in het verre Oosten en in de overige wereld zijn toegenomen. De Japansche staat beschouwt het als een goede kapitaalbelegging, wanneer hij, door zijn voorschotten aan de huishouding, arbeid en verdienste geeft en in hoogere belastingopbrengsten een „rente" voor zijn credietverleening ontvangt. Voor zoover deze resultaten zich hebben voorgedaan, is het gebruik van het crediet in economisch opzicht vruchtbaar gebleken.

Deze gelukkige verbinding van credietstimulus over het waardescheppend gebruik der nationale productieve krachten tot het stijgende particuliere en volksvermogen — is echter niet bij alle credietverleeningen der Japansche regeering gewaarborgd of zelfs maar waarschijnlijk; in vele gevallen is zij bij voorbaat uitgesloten. Japan heeft groote uitgaven moeten doen, die niet productief zijn. Het herstel van de groote schade van de groote aardbeving en den taifoen van September 1934, de hulpverleening ten bedrage van honderden millioenen yen aan een noodlijdenden boerenstand, wiens oogsten ten gronde gingen, de brand van de stad Hakkodate, de groote uitgaven voor de militaire acties in Mandsjoerije en in China, samen met de tegenwoordige toenemende uitgaven voor bewapening — dit zijn geen beleggingen, die een evenredige uitbreiding van de nationale productiekraacht creëeren. Slechts ten deele kunnen zij als tijdelijke werkverschaffing of als moderniseering van een verouderd productie- of verkeersmiddel als economischen opbouw worden beschouwd. In andere, talrijke gevallen bestaat de gemotiveerde verwachting van een toekomstige creatie der reële tegenwaarden voor het verlangde crediet — toch zijn daar vele jaren voor nodig, waarin veel kan veranderen. Daartoe behoren b.v. de groote sommen, die Japan in het jonge Mandsjoerije steekt. Volgens de gegevens van den minister van financiën moeten die alleen het vorig jaar 140 millioen yen hebben bedragen; dit jaar zal de koop van den Oost-Chineeschen spoorweg een nieuwen stroom kapitaal uit Japan naar het buitenland laten vloeien. Ook deze minder verblijvende feiten vereischen aandacht bij de beoordeeling van de tegenwoordige Japansche financieele politiek.

Wij noemden „scheppend crediet" de credietverleening, die productieve krachten in de samenleving vrij maakt en tot ontplooiing brengt. En wij noemden de credietaanwending gezond, die een economische extra-praestatie mogelijk maakt en door arbeid en sparen de reële kapitaalgoederen creëert, welke eens met het credietgebruik van thans zullen corresponderen. In het *tijdperk* tusschen het credietgebruik en de definitieve aflossing door het nieuw gecreëerde volksvermogen, in de *onzekerheid* van het verwachte economisch succes schuilt het risico van deze credietpolitiek, gelijk dat van iedere particuliere credietverleening zonder voldoende dekking.

Wanneer wij dit gezichtspunt van het risico van de credietpolitiek van Japan beschouwen, dan zien wij een eerste groep van credietaanvragen voor: catastrophen- en bewapeningsuitgaven, waarbij uit den aard der zaak in het geheel geen of toch geen met de uitgaven evenredige kapitaalcreatie kan wor-

den verwacht. Wij vinden een tweede groep van credietverleeningen, waarvan de toekomstige aflossing door een vermeerderde en productiever productie wel mogelijk schijnt, die echter wegens de veranderlijkheid van belangrijke — vooral politieke — factoren een groot risico meebrengen. Daarnaast staat eindelijk een belangrijke derde groep van werkelijk productieve investeringen uit crediet in de Japansche volkshuishouding, waarin de reële tegenwaarden van den ontvangen credietstimulus zonder twijfel bezig zijn te ontstaan of reeds gecreëerd zijn. In deze laatste gevallen is uit de eigenaardige Japansche en wereld-economische situatie een ontbinding en bevordering van de productieve krachten van dit volk voortgevloeid, die gelukkig is gebleken. Japan heeft kans gezien, een groote kans van nationale ontplooiing — zonder voldoende eigen kapitaal en zonder tot voorgedij onder buitenlandse kapitaalgevers te vervallen — nuttig aan te wenden. Zijn credietpolitiek getuigt naar mijn meening van een moed en een ondernemingslust, die tegenwoordig zelzaam zijn; zij is de uitdrukking van een optimistisch nationaal voorwaarts streven, dat tot dusver succes had. Men zal op goede gronden verdeeld van meening kunnen zijn over de mate van de vraag naar crediet en de toekomstige draagkracht van de Japansche volkshuishouding. Dat is een quaestie van taxatie der ontwikkelingsmogelijkheden, vooral van de Japansche industrie en haar export. Hier scheiden van elkaar degenen, die de kansen van een verdere industrieele, commercieele en politieke opleving van Japan gunstig beoordeelen en degenen, die wijzen op de elementen van stabilisatie en beperking. Het zal in verband met de reeds hoge belasting van de Japansche volkshuishouding voor de toekomst verstandig zijn, gehoor te schenken aan die stemmen, welke tegen een verder groot-scheepsch gebruik van het crediet in de Japansche economische politiek waarschuwen en vooralsnog versterking van de tegenwoordige ontwikkeling en een gedeeltelijke aflossing van de gevraagde credieten wenschen. Helaas bestaat gevaar, dat eischen, die buiten het gebied van de economie liggen (politieke en militaire) deze voorzichtiger overwegingen niet tot haar recht laten komen. Dan zou de geniale idee van het creatief credietgebruik van den ouden Schot opnieuw uit een ongelukkige samenvlechting van economische met niet-economische factoren tot een min of meer groot fiasco moeten leiden.

(Nadruk verboden.)

AANTEKENINGEN.

De buitenlandse handel van Polen in 1934 en de haven van Gdynia.

De ontwikkeling van den buitenlandschen handel van Polen is in het afgelopen jaar vrij gunstig geweest. Zijn handelsbalans is reeds sedert 1930 actief. Het uitvoeroverschot bedraagt Zloty 176,8 millioen tegen 132,6 millioen het jaar tevoren. Dit beteekent dus, zoowel absoluut als relatief, een aanzienlijke toeneming en wel van 44,2 millioen of 33,3 pCt. Zooals de volgende tabel aantoont, werd deze stijging in hoofdzaak verkregen, doordat de waarde van den invoer in sterkere mate kon worden verminderd, dan de uitvoer kon worden verhoogd.

Jaar	Invoer	Uitvoer	Saldo
	(In millioenen Zloty)		
1929.....	3.111,-	2.813,4	- 297,6
1930.....	2.245,9	2.433,2	+ 187,3
1931.....	1.468,2	1.878,6	+ 410,4
1932.....	862,-	1.083,8	+ 221,8
1933.....	827,-	959,6	+ 132,6
1934.....	798,8	975,6	+ 176,8

Dat de uitvoer echter toch nog met 16 millioen steeg, is opmerkelijk. Er moet vooral op gewezen worden, dat de uitvoer van Polen niet in hoofdzaak uit landbouwproducten of vee bestaat, zooals men vaak in het buitenland denkt, doch overwegend (65 pCt.

van het totaal) uit grondstoffen en industriële producten.

Buitengewoon belangwekkend is dat gedeelte van den buitenlandschen handel van Polen afzonderlijk te beschouwen, dat zijn weg overzee nam. Dit wordt voor Polen van steeds grootere beteekenis, want, zooals uit de tweede tabel blijkt, nam het sedert 1929 voortdurend toe. In 1933 is de waarde van den uitvoer overzee reeds grooter dan die van den handel over land, hoewel slechts in geringe mate. In 1934 bleek deze tendens evenwel zeer duidelijk. Dit alles kan bijna uitsluitend aan één enkelen factor worden toegeschreven, namelijk aan de fantastische ontwikkeling van de Poolsche haven Gdynia. Uit de volgende tabel blijkt, welke groote voordeelen de geheele volkshuishouding van een land ten deel kunnen vallen, indien aan de ontwikkeling van de havens (voor Polen inderdaad *de* haven) voldoende aandacht en zorg wordt besteed. Dit is een vraagstuk, dat voor den geheelen staat van beteekenis is en niet alleen voor bepaalde steden.

Zeehandel.

Jaar	Millioen Zloty		Percentage van den geheelen buitenlandschen handel van Polen		
	Dantzig	Gdynia	Totaal	Dantzig	Gdynia
1929...	1.492,5	134,3	27,5	25,2	2,3
1930...	1.179,3	230,9	30,1	25,2	4,9
1931...	735,7	383,7	33,5	22,-	11,5
1932...	470,9	350,7	42,2	24,2	18,-
1933...	418,4	535,4	52,8	22,8	30,-
1934...	421,2	655,-	60,7	23,8	36,9

De tabel geeft tevens een inzicht in het aandeel van Dantzig in den overzeeschen handel van Polen. Voordat Gdynia was, hetgeen het thans is, was Polen, zooals bekend, wat betreft zijn zeeverkeer praktisch zoo goed als uitsluitend op Dantzig aangewezen.

Een in de laatste zes jaren bereikte vervijfvoudiging van de waarde van het goederenvervoer over zee en een vertienvoudiging van het procentueele aandeel in het goederenverkeer van den geheelen staat van één enkele haven zal waarschijnlijk nergens ter wereld zijn weerga vinden. Dr. M.

De Nederlandsche koopvaardijvloot in de crisis.

In het jongste jaarverslag van de Nederlandsche Reedersvereniging wordt er op gewezen, dat de vernieuwing der vloot voor vele reederijen een zeer nijpend vraagstuk vormt. Al verscheidene jaren is, behoudens een enkele uitzondering, aanbouw van nieuwe schepen uitgebleven. Daarentegen zijn vele schepen verkocht en gesloopt; vervanging heeft niet plaats gevonden. Weliswaar vertoont het gemiddelde der Nederlandsche vloot nog steeds een gunstig leeftijdscijfer, doch het zijn over het algemeen slechts enkele reederijen, die over deze moderne tonnage beschikken. Bij vele andere scheepvaartmaatschappijen is de behoefte aan vervanging van materieel zoo dringend, dat bepaalde diensten binnen enkele jaren zullen moeten worden opgeheven, omdat deze zonder moderne schepen niet in stand gehouden kunnen worden.

In welke mate de bij de Ned. Reedersver. aangesloten tonnage is verminderd, blijkt uit de volgende tabel:

	Verkocht naar het buitenland		Gesloopt		Op andere wijze onttrokken aan de vloot	
	Aantal schepen ¹⁾	B.R.T.	Aantal schepen ¹⁾	B.R.T.	Aantal schepen ¹⁾	B.R.T.
In 1931	16	51.422	24	114.846	2	6.057
„ 1932	24	87.001	16	103.048	1	14.729
„ 1933	24	60.246	25	123.457	1	4.441
„ 1934	31	88.522	5	24.702	9	18.989
Totaal	95	287.191	70	366.053	13	44.216

¹⁾ Schepen met Nederlandsche, Nederlandsch Indische en Curaçaosche zeebrieven.

In totaal verminderde dus de vloot van deze leden sedert 1 Januari 1931 met 178 schepen, metende 697.460 B.R.T. Daartegenover werden gedurende hetzelfde tijdvak slechts 30 schepen metende 187.000 B.R.T. voor rekening onzer leden gebouwd, waaronder 13 tankschepen met een inhoud van 83.331 B.R.T.

Moet sloopen van verouderde schepen nuttig geacht worden, verkoop naar het buitenland is, aldus het verslag, niet zonder bedenking, want behalve dat deze meestal nog in goeden staat verkeerende schepen een lagen prijs opgebracht en derhalve een belangrijk verlies aan den reeder bezorgd hebben, verzwaren zij sindsdien den concurrentiestrijd van de Nederlandsche schepen, daar de nieuwe eigenaar, mede gerugsteund door lage kostprijzen, onder vreemde vlag goedkoopert exploiteeren kan.

Daar de geldmiddelen van de reederijen vrijwel uitgeput zijn, zullen andere middelen gevonden moeten worden om de dringend noodige moderniseering van de vloot te financieren. Een bij uitstek constructief doel ware hiermede gediend. De reederijen zouden de kwaliteit hunner tonnage op beter peil kunnen brengen en daardoor hun positie in den concurrentiestrijd versterken; aan den kwijnenden scheepsbouw en metaalindustrie zou door enkele nieuwe opdrachten weer nieuw leven ingeblazen kunnen worden; ter bestrijding van de werkloosheid zou een zeer doeltreffend middel, dat aan duizenden handen werk verschaft, in toepassing kunnen worden gebracht.

INGEZONDEN STUKKEN.

DE NOODTOESTAND IN DE MACHINE-INDUSTRIE.

Men schrijft ons:

Onder dit opschrift kwam in uw nummer van 30 Januari een artikel voor, waarin het noodig werd geoordeeld de aandacht nog eens in het bijzonder op den toestand in de machine-industrie te vestigen.

De schrijver van dit artikel wijst er op, dat het opmerkelijk mag heeten, dat in de laatste jaren bij herhaling op den ongunstigen toestand in de scheepsbouwindustrie hier te lande is gewezen — daarbij aanhalend de publicatie van Ir. D. Goedkoop Dzn. in „Maatschappij-Belangen” van November 1933 — terwijl tot zijn verwondering aan de machine-industrie geen nadere beschouwingen werden gewijd.

Het stuk van den heer Goedkoop geeft in ieder geval het standpunt van een insider weer en m.i. ligt de veronderstelling voor de hand, dat de schrijver van dit artikel eveneens als ingewijde mag worden beschouwd, waardoor de verantwoordelijkheid voor den inhoud nog des te grooter wordt!

Schrijver vestigt de aandacht op den hoogst ongunstigen toestand en in het bijzonder op de verhoudingen in de metaalindustrie, daarbij de moeilijkheden erkennend om het terrein van dezen bedrijfstak zuiver af te palen en zodoende duidelijk te overzien, en hij heeft het dan verder uitsluitend over de beide „leidende” bedrijven Werkspoor en Stork.

Deze beperking komt mij niet juist voor en ik zou mij heel goed kunnen voorstellen, dat Wilton, Feyenoord, de Schelde — om nu maar eens enkelen te noemen — zich daarmede allerminst zouden kunnen verenigen!

Voorts wordt in het artikel gewezen — en m.i. terecht — op de sterk verminderde afzetkansen, waarbij schrijver tot de conclusie komt, dat de omzet in de jaren ná 1929 tot één derde is gedaald van dien van de jaren 1928 en 1929. Hij knoopt daaraan vast, dat deze cijfers wel zeer duidelijk den deplorabelen toestand demonstreeren, waarin de nationale machine-industrie zich bevindt.

De opmerking betreffende de vergadering van obligatiehouders van één der machinebedrijven had m.i. beter achterwege kunnen blijven. Wat hier door een

obligatiehouder in het midden werd gebracht, had even goed gezegd kunnen worden door een aandeelhouder in een vergadering van aandeelhouders van een andere machinefabriek. Of zou schrijver, die zich zoo uitsluitend met Werkspoor en Stork bezig houdt, deze toenemende kosten ook nog in zijn ordeningsplan willen opnemen? Deze vraag ligt voor de hand, omdat onmiddellijk daarna wordt overwogen, welke maatregelen geëigend zouden kunnen zijn om in dezen toestand verbetering te brengen, waarbij gezegd wordt, dat eventueele regeeringssteun aan de machine-industrie tot voorwaarde moet hebben, dat deze op een voor de naaste toekomst rendabele basis wordt ingericht. Ik zou mij kunnen voorstellen, dat de credietgevers van het industriele bedrijfsleven zich op geen ander standpunt kunnen hebben gesteld, alvorens faciliteiten te verleen!

Waar de depressie reeds 5 jaar woedt en het productie-indexcijfer tot een bedenkelijke laagte is gedaald, kan men toch moeilijk verwachten, dat de regering deze overigens geheel natuurlijke daling zal kunnen tegenhouden dan wel de door schrijver gewenschte verbetering zal kunnen brengen.

Deze moeilijkheid klemt te meer, als schrijver de oorzaken van de lage prijzen aan een nadere analyse onderwerpt en zich daarbij baseert op een uitlating in het jaarverslag van Stork over 1933, waarin twee oorzaken worden aangegeven voor de abnormaal slechte prijzen, nl. de geweldige concurrentie en de steeds grootere belemmeringen aan den export in den weg gelegd. Ik wil hier in het midden brengen, dat in datzelfde jaar ook een mededeeling verscheen, waarin er op gewezen werd, dat 80 pCt. van de in het vorig jaar gebouwde dieselmotoren door Stork werd gefabriceerd. En dat niettegenstaande het feit deze firma deze motoren vóór 1929 niet vervaardigde! Afgezien van de groote waardeering, die men voor deze technische, ongetwijfeld groote prestatie moet hebben, zoo is het toch duidelijk, dat zij voor het prijspeil van dergelijke machines geen stimulans is geweest.

Vervolgens wordt in het artikel gezegd, hoe de kostprijs nog verder zou kunnen worden verlaagd en gezien het feit, dat de prijs van het materiaal in de huidige omstandigheden al zeer laag is, komen slechts twee posten, nl. *algemeene onkosten* en *loon*, voor een algeheele verlaging in aanmerking.

Met betrekking tot deze twee factoren zou ik de volgende opmerkingen willen maken.

Algemeene onkosten.

Aangezien reeds zeer ingrijpende maatregelen zijn genomen, getuige o.a. de reorganisatie bij Stork, — aldus schrijver — kan een verdere verlaging niet worden verkregen zonder daarmede de technische uitrusting en paraatheid der bedrijven in gevaar te brengen.

Deze uitlating zou ik niet gaarne voor mijn rekening nemen.

In hetzelfde jaarverslag wordt de reorganisatie geslaagd genoemd. Er wordt daarin nl. medegedeeld, dat de directie er met voldoening op kan wijzen, dat de reorganisatieplannen als geslaagd beschouwd mogen worden en dat het tweede halfjaar 1933 slechts met een klein exploitatieverlies werd afgesloten, zoodat het Bestuur — gezien den algemeenen toestand in de machine-industrie — over de resultaten van 1933 niet ontevreden kan zijn. De directie verkeerde dus toen in de meening, op den goeden weg te zijn, zoodat de hierboven genoemde factoren — loon en onkosten — bij haar bedrijf dus eigenlijk geen verlaging meer behoeven, wat natuurlijk geenszins inhoudt, dat een verlaging van deze twee posten de resultaten niet onaanzienlijk zou kunnen verbeteren. En daarom wekt de uitlating van den schrijver met betrekking tot de gestabiliseerde onkosten wel eenige verbazing, tenzij zij gebaseerd is op een ernstig onderzoek, waartoe alleen een insider bevoegd mag worden geoordeeld. Maar ook in zijn algemeenheid gaat deze

uitlating niet op. Want er is natuurlijk ook een tijd geweest, dat het tegenwoordig productie-niveau voor al deze machinefabrieken normaal was. Daarvoor behoeven wij niet eens zoo heel ver terug te gaan. Naar alle waarschijnlijkheid zal ook voor de metaalindustrie de productie-index — de prijsdaling in aanmerking genomen, mede tengevolge van de goedkoopere grondstoffen — zich op basis 1924 bewegen. En in dien tijd werd door de meeste bedrijven nog geld verdiend. En schrijver zal toch wel niet willen beweren, dat de metaalnijverheid toen niet paraat was!

De paraatheid wordt m.i. veelal gebruikt als dekmantel voor gebrek aan moed om de noodzakelijke bezuinigingen over de geheele linie in te voeren.

Dat men tot op zekere hoogte rekening houdt met toekomstmogelijkheden valt slechts te loven. Want financieel zullen de meeste bedrijven wel niet meer in staat zijn om zich voor de toekomstige paraatheid nog belangrijke, extra uitgaven te getroosten. Populair gezegd moet m.i. tusschen de grootere en de noodzakelijke uitgaven dezelfde verhouding bestaan als tusschen de prijzen van het zaad en van den oogst.

M.i. zal juist in de machine-industrie de post algemeene onkosten nog eens terdege onder de oogen moeten worden gezien; de volgende aanhaling uit het jaarverslag 1933 van Werkspoor is hiermede ook in overeenstemming:

„De uit een en ander te trekken conclusie kan geen andere zijn, dan dat onze machine-industrie zich reenschap moet geven van de noodzakelijkheid zich voor langeren tijd in te stellen op belangrijk kleinere productie. Wij hebben dan ook reeds maatregelen genomen en hebben er nog meer in voorbereiding om ons bedrijf zoo snel mogelijk aan den nieuwen toestand aan te passen, hetgeen slechts te bereiken zal zijn door verdere inkrimping van het bedrijf, waardoor wij met velen onzer medewerkers den band zullen moeten verbreken.

„Daar ook in het prijspeil nog geen verbetering is ingetreden, zullen ook bij den kleineren omvang van het bedrijf nog ingrijpende maatregelen noodig zijn om tot meerdere bezuiniging te geraken, waarbij aan verdere verlaging van salarissen en loonen helaas niet te ontkomen is.”

Loon.

Schrijver betoogt, dat de arbeiders in deze tot aan den rand van den afgrond gebrachte industrie feitelijk met een hooger loon naar huis toe gaan, dus daarvoor meer kunnen kopen, dan tien jaren geleden.

Ik ben het hiermede geheel eens, maar vraag mij af, of „het zich aan den rand van den afgrond” bevinden wel voldoende duidelijk onder de oogen van de betreffende werknemers is gebracht. Over het algemeen is één der moeilijkheden bij de ook in de metaalindustrie noodzakelijke loondaling, dat men zich daarvan nog veel te weinig bewust is. En het vraagstuk zou er zeker niet moeilijker op worden als men eens wat meer aandacht op de onhoudbaarheid van het huidige loonpeil zou vestigen! Zij, die reeds een belangrijke verlaging bereikten, blijven hier natuurlijk buiten beschouwing!

Schrijver wijst er verder op, dat een verlaagd loon de exportmogelijkheden zou kunnen vergroten en dat de toestand in de metaalindustrie zoo geworden is, omdat men nu eenmaal op de binnenlandsche markt is aangewezen, waar tegenwoordig tengevolge van de steeds meer algemeen wordende voorkeur voor Nederlandsch fabrikaat — aldus wordt in het artikel gezegd — gedeeltelijk ook van invoerrechten en contingenteringen, betrekkelijk weinig hinder van buitenlandse concurrentie wordt ondervonden. De lage prijzen hier te lande zouden dus het gevolg zijn van de Nederlandsche concurrentie!

Ik zou willen toevoegen:

Zou men hier ook te doen hebben met het in andere landen reeds bekende verschijnsel van exportmoedigheid? Ziet schrijver niet, dat hier al een langzaam werkend vergif is toegediend, dat de Nederlandsche industrie geleidelijk van den export dreigt uit

te sluiten? De door schrijver genoemde prijszonderbieding heeft toch blijkbaar nog niet tot het gevolg geleid, dat de daarbij afgegeven prijzen zich met de buitenlandsche kunnen meten. Wijst dit alles niet in de richting van den *breeden weg*, die bewandeld wordt, indien men zich, op de binnenlandsche markt terugtrekkend, door ordening een beter prijsniveau ziet toebedeeld? En wordt voor de zooveelste maal niet „verduurdering” een onvermijdelijk gevolg, waarbij de consument het gelag betaalt?

De metaalindustrie wordt zeker geen dienst bewezen als vervolgens in het artikel wordt medegedeeld, dat het loonpeil er in dezen tak eigenlijk weinig toe doet en dat de oorzaak van de te hooge prijzen uitsluitend ligt in het feit, dat de productie-capaciteit in de metaalindustrie de afzetmogelijkheden belangrijk overtreft.

Accoord! Maar stempelt deze zienswijze de hooge onkosten met het oog op de paraatheid niet tot overbodige luxe?

Er was inderdaad weinig werk, en waarschijnlijk trachtten velen op een te hoog productie-niveau nog zooveel mogelijk orders te bemachtigen om meer van de algemeene onkosten te kunnen dekken. Dit werd aanvankelijk mogelijk gemaakt door de in goede tijden gemaakte reserves, later door de intering van het kapitaal en door de credieten. Zoo brokkelden de prijzen steeds verder af en waarschijnlijk daar het verst, waar het aanpassingsvermogen het geringst was. Eerst werd dus de kleine winstmarge opgeofferd, vervolgens daalde men voortdurend meer onder den kostprijs, terwijl de verliezen steeds grooter werden. Maar dit alles geldt natuurlijk alleen voor die bedrijven, die zich niet voldoende aan de veranderde omstandigheden hebben aangepast.

Generaliseeren van de geheele metaalindustrie lijkt mij zeer onjuist, zelfs als men zich in zijn beschouwingen min of meer beperkt tot concerns als Werkspoor of Stork.

Het strekt den schrijver tot eer, dat hij niet met bloote mededeelingen heeft willen volstaan, maar dat hij een poging gedaan heeft om tot verbetering te komen. Hij betoogt dan eerst, dat het noodig is, dat er onderling overleg is en vervolgens, dat men zich dient te realiseeren dat, nu de afzetmogelijkheden zoo

gering geworden zijn, de poging om toch met volle bezetting te werken op den duur steeds grootere verliezen tengevolge zal hebben. Het komt mij voor, dat men voor de consequenties hiervan geenszins op anderen is aangewezen. Integendeel! Zij, die het met deze zienswijze van den schrijver eens zijn, zullen reeds lang het noodige gedaan hebben om zich op eigen krachten aan de veranderde omstandigheden aan te passen, of zijn daarmee nog doende. En hoe grooter die algemeene onkosten in 1929 waren, hoe gemakkelijker het moet vallen om met $\frac{1}{3}$ van die kosten nog een redelijk orgaan in stand te houden! Als men een kleiner huis moet gaan betrekken, laat men dit toch niet afhangen van het feit of de burens ook tot een kleinere woning zullen besluiten? Voor de in het artikel geschetste kwalen is m.i. in de aller-eerste plaats inkrimping geboden, waardoor het prijsbederf automatisch zal verminderen.

Het zou voor de metaalindustrie uitermate te betreuren zijn als men zich zou vereenigen met de meening door den schrijver naar voren gebracht, dat de binnenlandsche markt uitsluitend het toekomstig afzetgebied zal worden. Het is m.i. duidelijk, dat sterk verlaagde onkosten, gepaard aan een behoorlijke en redelijke loonsverlaging, die over de geheele linie werkt, van buitengewoon grooten invloed kunnen zijn op de exportmogelijkheden, omdat deze verlaging, gerekend over b.v. 20 pCt. van de productie-capaciteit, de betreffende bedrijven in staat zal stellen exportorders te boeken, die thans voor de Nederlandsche werkgelegenheid verloren gaan, nu men zich daarvoor geen moeite wil getroosten en aan hogere prijzen op de binnenlandsche markt de voorkeur geeft.

Of dit de metaalindustrie ooit ten goede zal komen meen ik ernstig te moeten betwijfelen.

Het Duitsche voorbeeld lijkt mij weinig steekhoudend. Het is toch maar al te waar, dat de Duitsche metaalindustrie, gesteund door een geforceerde binnenlandsche conjunctuur, steeds meer afwijzend tegenover den export is komen te staan. En dit zou voor de Nederlandsche industrie juist een aanleiding kunnen zijn om de daardoor opengevallen plaatsen te bezetten en daarvan in de toekomst blijvend te profiteren.

Paraatheid in die richting is zeker wenschelijker

Indexcijfers van Nederlandsche aandelen.

De Bank voor Handel en Scheepvaart te Rotterdam zendt ons onderstaand overzicht:

Indexcijfers van 12 aandeelengroepen der Amsterdamsche effectenbeurs. 1)

	Banken	Electriciteit	Handels-ondern.	Industrie	Kunstzijde	Mijnbouw	Olie	Rubber	Scheepvaart	Suiker	Tabak	Thee
Gemiddelde 1929	158.3	337.5	168.0	432.7	243.0	268.7	402.0	233.5	125.0	398.4	487.3	443.2
„ 1930	149.4	257.7	125.6	264.9	87.4	177.2	371.1	110.7	82.6	292.9	361.3	357.2
„ 1931	118.1	211.8	93.4	167.7	64.5	144.5	209.8	51.8	49.6	181.9	241.6	251.4
„ 1932	76.4	178.3	67.1	115.6	37.6	106.4	137.5	27.0	24.9	107.2	137.9	175.9
„ 1933	84.0	201.8	79.3	137.8	27.8	143.4	164.5	42.8	23.1	112.9	135.9	211.3
„ 1934	75.2	186.8	76.4	158.-	52.2	175.7	155.7	62.5	16.1	94.0	150.8	242.8
Januari 1934	79.2	190.1	85.1	159.-	49.9	157.7	176.6	52.4	18.6	99.9	130.3	229.6
Februari	80.6	187.4	88.5	158.7	50.9	165.7	178.1	53.3	19.-	106.6	136.2	240.4
Maart	80.2	187.4	87.3	156.9	60.2	176.1	170.2	54.8	20.1	104.-	135.9	243.4
April	77.-	190.5	85.1	157.9	59.1	172.9	158.1	56.4	18.5	98.-	137.5	246.8
Mei	75.4	190.7	80.8	155.9	55.1	178.8	155.5	68.1	17.4	98.9	144.8	252.3
Juni	71.1	192.-	72.5	154.-	53.8	181.4	157.5	65.8	14.8	96.1	154.1	250.9
Juli	72.4	195.8	69.-	156.7	50.8	182.4	152.7	68.1	14.7	92.-	157.8	254.7
Augustus	74.8	188.2	70.8	155.6	50.7	179.7	151.9	73.1	15.2	94.2	168.-	255.7
September	76.7	188.1	71.8	157.9	51.-	177.2	151.9	72.2	16.1	93.6	168.2	236.1
October	76.7	183.8	69.6	160.8	50.6	176.9	145.3	65.7	14.4	86.5	164.3	238.1
November	74.9	179.5	67.9	161.3	48.5	179.-	137.-	58.4	12.9	79.-	153.3	232.3
December	72.2	167.6	68.1	161.3	46.3	180.2	133.5	61.4	11.9	79.3	159.1	232.4
Januari 1935	74.3	164.3	74.5	169.-	45.4	178.8	140.-	81.6	18.8	88.4	168.3	237.4
Februari	78.4	166.4	80.1	171.8	45.7	173.4	140.6	79.9	19.8	93.9	166.4	232.7
Maart	79.2	165.4	78.4	170.5	47.8	162.7	136.5	73.1	18.-	91.8	164.8	208.4

Schommelingen in het aandelen-indexcijfer. 2 Januari 1935 f 2.064.260.000 = 100.

2 Januari	100.-	23 Januari	108.1	6 Februari	107.6	20 Februari	107.3	6 Maart	103.8	20 Maart	104.2
9	102.4	30	106.1	13	106.3	27	105.7	13	103.2	27	106.1
16	103.8										

1) Men zie voor de toelichting op dit overzicht het nummer van E.-S.B. van 15 Januari 1930, blz. 64. Nadruk verboden.

dan het instandhouden van een paraatheid, die, zoals schrijver zelf constateert, mede één der oorzaken van de prijsonderbieding is geworden!

Waar onze overheid voor dit standpunt wel eenige neiging heeft — aldus schrijver — (getuige o.a. het uitvoeren van werken tegen door de overheid redelijk geachte prijzen door daarvoor in aanmerking komende firma's), zou ik hier nog willen aanvoeren, dat aan dit systeem, in ieder geval het groote nadeel kleeft, dat het remmend en verstarrend op de nog zoo noodzakelijke kostprijsverlaging zal werken.

Schrijver eindigt met de ontboezeming, dat het terrein der metaalindustrie braak ligt voor ordening van het bedrijfsleven en dat de vraag naar eventuele concentratie zeker overweging zou verdienen, waarbij sommige fabrieken zouden kunnen worden gesloten om in andere het werk te kunnen concentreren. Hij zou dus datgene van boven af wenschen te ordenen, wat op zichzelf geen levenskracht blijkt te bezitten. Maar hier kijkt hetzelfde om den hoek, waarop in het artikel in dit tijdschrift van 9 Januari jl. met betrekking tot de steenindustrie reeds de aandacht is gevestigd, n.l. sluiting en waarschijnlijk dan toch ook uitkoop van bepaalde bedrijven met prijsordening; en dit alles leidt in de richting van *duurder maken* in plaats van het zoo noodzakelijke goedkoop fabrieken!

En met den wensch, als vader der gedachte, komt men er met concentratie al evenmin!

Concentratie behoeft geen ordening.

Als op $\frac{1}{4}$ van de capaciteit van 1929 geen rendabele basis te bereiken zou zijn omdat iedere basis voor evenwichtsherstel op dit niveau ontbreekt, dan zal zich dit niet bij één bedrijf maar bij meer bedrijven voordoen, en dan zal de concentratiemogelijkheid inderdaad wel eens zijn overwogen.

Schrijver heeft echter één moeilijkheid bij concentratie over het hoofd gezien en wel als hij wijst op de selectie van deskundigen en ingenieurs, waardoor een verlaging van algemeene onkosten zou kunnen plaats hebben. Hij vergeet dan echter, dat die selectie niet alleen voor de onderste rangen maar ook voor de allerhoogste noodzakelijk is. Zij, die met concentratie ervaring hebben opgedaan, zullen maar al te zeer bemerkt hebben, dat de kop van het bedrijf in den regel nog onevenredig grooter wordt.

Werkelijk ordenend optreden bij concentratie, ook van hoogerhand, zou bij de metaalindustrie vergeleken moeten worden met een op drastische wijze ingrijpen. Men zou het eigenlijk moeten noemen *beulswerk*, en wie, die bekwaam is, zal daartoe bereid zijn?

Verliezen kunnen nu eenmaal niet blijvend duren, zij moeten door iemand worden opgevangen. De verliezen overhevelen op consumenten, door deze hoogere prijzen te vragen, lijkt mij in deze tijden weinig minder dan een allergevaarlijkst economisch experiment.

Zij, die de hand in eigen boezem hebben gestoken, hebben het recept al lang ontdekt, en zij streven naar een toekomstig evenwicht door hun onkosten zooveel mogelijk te verkleinen; niettegenstaande de daaraan verbonden moeilijkheden.

Deze weg is zeker moeilijk, maar zij die hem volg-

den, hebben de paraatheid der industrie meer ver-groot dan wanneer zij het te groot onkostencijfer op anderen hadden overgeheveld. Dan komt het tot vrije ontplooiing van den ondernemersgeest, waarop Ir. Stoffel in het Januari-nummer van „Maatschappij-Belangen" terecht de aandacht heeft gevestigd!

N a s c h r i f t. Ofschoon het bovenstaande betoog in hoofdzaak langs het door mij in het nummer der E.-S.B. van 30 Januari 1935 gepubliceerde artikel heengaat en dus feitelijk geen weerlegging vormt van mijn argumentatie en conclusies, is het, om mis-verstand te voorkomen, toch wel gewenscht, hierop te antwoorden.

De inhoud van mijn artikel kwam in het kort hierop neer, dat allereerst werd aangetoond (gedeeltelijk aan de hand van cijfers) de deplorabele toestand, waarin de machine-industrie h.t.l. verkeert. Als oorzaken werden aangegeven de geweldige concurrentie, vooral op de binnenlandsche markt, en de voortdurend teruglopende exportmogelijkheid. Voor zoover dit laatste voortspruit uit het te hooge loonpeil h.t.l., zou door loonsverlaging daarin verbetering kunnen worden gebracht, waaraan echter de waarschuwing werd vastgeknoot, dat het voorzichtig was er mede rekening te houden, dat de achteruitgang van den export wellicht niet van tijdelijken aard zou zijn, zulks op grond van verschillende omstandigheden, o.a. de eigen industrialisatie van verschillende afzetgebieden.

Omtrent het loonpeil werd toegegeven, dat in vele gevallen het reële loon nog lag boven dat uit jaren van hoogconjunctuur als 1924, doch dat desniettemin een verdere verlaging moeilijk van de metaalindustrieën kon komen, doch afhankelijk was van de algemeene verlaging van het loonpeil h.t.l. en van de door de Regeering te nemen maatregelen ter verlaging der vaste lasten.

Hieraan werd toegevoegd, dat op de *binnenland-sche concurrentie* een loonsverlaging weinig of geen invloed zou hebben, omdat de onderlinge positie der metaalindustrieën hierdoor niet zou veranderen, en de concurrentie hier niet voortkomt uit een te hoogen loonstandaard, doch uit een te groote productiecapaciteit voor de tegenwoordige afzetmogelijkheid. Als middel om hierin verbetering aan te brengen werd de mogelijkheid geopperd van concentratie en ordening.

Bij nadere beschouwing blijkt nu, dat de inhoud van mijn artikel allerminst door het bovenstaande betoog wordt weerlegd, hetgeen blijkbaar wel in de bedoeling van den schrijver heeft gelegen, getuige de groote verantwoordelijkheid, welke mij voor den inhoud wordt toegeschreven.

Want wanneer de schrijver spreekt over de onhoudbaarheid van het huidige loonpeil, dan ben ik het daarmee volkomen eens, doch ik heb alleen in twee richtingen willen waarschuwen: 1. Zelfs met een aanmerkelijk verlaagd loonpeil is men nog niet zeker van het terugwinnen der exportmarkten; 2. tot opheffing van de moordende concurrentie binnenslands zou verlaging van het loonpeil nauwelijks kunnen medewerken. Dit is geheel iets anders dan „dat

AANVOEREN in tons van 1000 KG.

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	24-30 Mrt. 1935	Sedert 1 Jan. 1935	Overeenk. tijdvak 1934	24-30 Mrt. 1935	Sedert 1 Jan. 1935	Overeenk. tijdvak 1934	1935	1934
Tarwe	24.766	252.099	284.655	530	3.357	16.929	255.456	301.584
Rogge	11.054	60.402	107.245	—	281	9.000	60.683	116.245
Boekweit	262	6.552	5.137	—	—	—	6.552	5.137
Maïs	5.214	197.316	247.512	1.575	33.165	68.423	230.481	315.935
Gerst	16.118	104.593	74.828	660	10.340	9.301	114.933	84.129
Haver	2.695	33.257	40.171	—	1.460	650	34.717	40.821
Lijnzaad	2.975	21.678	57.633	5.553	151.371	82.680	173.049	140.313
Lijnkoek	300	4.350	31.075	—	—	—	4.350	31.075
Tarwemeel	60	4.632	4.091	220	1.585	613	6.217	4.704
Andere meelsoorten	850	9.281	14.899	115	997	1.640	10.278	16.539

het loonpeil er in dezen tak eigenlijk weinig toe doet", zooals schrijver meent uit mijn betoog te moeten lezen.

Wanneer de schrijver dan verder beweert, dat in de allereerste plaats inkrimping is geboden, dan is ook dit niet in strijd met mijn betoog. Ook ik ben van meening, dat inkrimping een allereerste vereischte is, en wanneer die nog niet voldoende is toegepast, verder zal moeten worden doorgevoerd. Er is echter aan deze inkrimping een grens, welke niet kan worden overschreden, zonder de paraatheid van het bedrijf aan te tasten. Wanneer deze grens bereikt is, dan is inkrimping in het afzonderlijke bedrijf niet meer gewenscht. Dan bestaat de door schrijver bedoelde „overbodige luxe" niet meer in de samenstelling van het enkele bedrijf, doch in het feit, dat een reeks bedrijven er ieder voor zich een dergelijke samenstelling op na houden, welke in het afzonderlijke bedrijf niet meer rendabel kan worden gemaakt. Dan kan de inkrimping verkregen worden door concentratie. Deze behoeft niet ineens en misschien zelfs nooit te bestaan in een algeheele smelting van bedrijven, doch kan ook reeds worden verkregen door het samengaan van bepaalde diensten. Sedert het schrijven van mijn artikel heeft de praktijk op dit gebied reeds weer een voorbeeld gebracht, nl. het besluit van eenige scheepswerven om gemeenschappelijk een bureau voor scheepsbouw op te richten, dat belast is met de uitvoering van werkzaamheden, welke vroeger door iedere scheepswerf afzonderlijk geschieden.

Hier komt de door schrijver zoozeer gevreesde concentratie en ordening dus niet als dwang van bovenaf, maar wordt geboren uit onderling overleg, en heeft ook zeker geen duurder maken, maar juist goedkooper fabriceren tengevolge.

Zeer zeker kunnen niet alle vormen van ordening in bescherming worden genomen, doch het is onjuist om op grond van bepaalde uitwassen een felle bestrijding van de ordening te voeren. Juist de machine-industrie levert als weinig andere takken van nijverheid het voorbeeld, hoezeer een zekere ordening gewenscht is, welke dan niet moet leiden tot instandhouding van wat op zichzelf geen levenskracht blijkt te bezitten, maar juist moet verhinderen, dat de levenskracht, waarvan onze machine-industrie in vroegere jaren zoozeer blij heeft gegeven, niet blijvend afsterft.¹⁾

¹⁾ De discussie is hiermede gesloten. (Red.)

ONTVANGEN BOEKEN.

Geschiede der Krise door Richard Lewinsohn. (Leipzig, Weenen 1934; E. P. Tal & Co.).

Dit boek heeft niet de pretentie reeds een gedocumenteerde verhandeling over de crisis te geven. Het geeft chronologisch de belangrijkste feiten, doch goed geordend, weer. Naast de publicaties van den Volkenbond is dit boek zeker al van betekenis als beschrijving van de belangrijkste feiten uit de afgelopen jaren.

Das Wiederaufbauwerk Roosevelts und seine rechtlichen Grundlagen N.I.R.A.—N.R.A. door Ernst Basch. (Zürich, Leipzig 1935; Orell Füssli Verlag. (Prijs Zw. Frs. 8.—, R.M. 6.40).

Dit boek is geschreven door een jurist en in de eerste plaats voor juristen. Het geeft een samenvattend overzicht van de belangrijkste maatregelen van Pres. Roosevelt, die nader toegelicht worden. Een aanzienlijke hoeveelheid feitenmateriaal is hierin verwerkt.

Inheemsche arbeid in de Java-suikerindustrie door Dr. Ir. Ph. Levert. (Wageningen 1934; H. Veenman & Zonen. Prijs f 3,75).

Dit proefschrift is het eerste samenvattende werk over de arbeidsverhouding tusschen inheemsche werknemers en uitheemsche werkgevers in de landbouwindustrieën van Ned.-Indië, in het bijzonder met het oog op de Java-suikerindustrie.

Getracht werd de overstelpende hoeveelheid materiaal,

vanaf den tijd der Oost-Indische Compagnie tot heden, samen te vatten en te rangschikken in overzichtelijke tijdperken, in welke de onderlinge wisselwerking der drie krachten: Overheid, inheemsche bevolking en industrie, het best tot haar recht zou komen.

De raadpleging van de groote hoeveelheid opgenomen cijfermateriaal kan nuttig zijn voor hen, die zich in het bijzonder voor deze materie interesseeren.

Geld en crediet door C. Verwey. (Uitgave Handelswetenschappelijke Bibliotheek, Leiden. Prijs f 2.15).

MAANDCIJFERS.

Laatstbekende noteringen te Amsterdam en Rotterdam op 1 April 1935 voor telegrafische uitbetaling op:

	Gulden per	Pari	Koers	Bankdisconto
<i>Europa.</i>				
Londen *)	£	12.10 ⁸	7.10	% 2
Berlijn *)	100 Mark	59.26	59.41	4
Parijs *)	100 Franc	9.747	9.76 ³ / ₄	2 ¹ / ₂
Brussel *)	100 Belga	34.59	25.15	2 ¹ / ₂
Luxemburg	100 Franc	—	—	—
Zürich *)	100 „	48.—	47.92 ³ / ₄	2
Praag	100 Kronen	—	6.18	3 ¹ / ₂
Weenen *)	100 Schilling	35.—	27.75	4
Boedapest	100 Pengö	43.51	43.—	4 ¹ / ₂
Boekarest	100 Lei	1.4880	1.48	4 ¹ / ₂
Sofia	100 Leva	1.79 ⁷	1.80	7
Belgrado	100 Dinar	4.379	3.37 ¹ / ₂	5
Istanbul	Turksch £	10.93	1.17 ¹ / ₂	—
Athene	100 Drachme	3.23	1.39	7
Milaan	100 Lira	13.09	12.30	3 ¹ / ₂
Madrid	100 Peseta	48.—	20.21	6
Lissabon	Escudo	2.68 ¹ / ₂	0.06 ¹ / ₂	5
Kopenhagen *)	100 Kronen	66.67	31.70	2 ¹ / ₂
Oslo *)	100 „	66.67	35.65	3 ¹ / ₂
Stockholm *)	100 „	66.67	36.60	2 ¹ / ₂
Reickjavick	100 IJsl. Kr.	66.67	32.05	—
Warschau	100 Zloty	27.91	27.92 ¹ / ₂	5
Kovno (Litauen)	100 Lita	24.88	24.90	6
Riga (Letland)	100 Lat	48.—	48.10	6—5 ¹ / ₂
Tallinn (Estland)	100 Estl. Kr.	66.67	39.50	5 ¹ / ₂
Helsingfors	100 Finmrk.	6.26 ¹ / ₂	3.13	4
Moskou	Tjerwonets (10 Roebel)	12.80	12.85	—
Danzig	100 Gulden	48.42	48.27 ¹ / ₂	4
<i>Amerika.</i>				
New-York *)	\$	146.94 ¹ / ₂	148 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂
Montreal	Canad. \$	2.4878	1.47	—
Mexico	Mex. Dollar	1.24	41.50	—
Buenos Aires	Peso (papier)	1.0568 ¹	37.80	—
La Paz (Bolivia) ³⁾	Boliviano	0.9080	—	—
Rio de Janeiro	Milreis (pap.)	0.8075 ²	0.09 ¹ / ₄	—
Valparaiso	Peso (papier)	0.30	0.04 ¹ / ₄	7—8
Bogota (Columbia) ³⁾	Peso	2.42	0.79	—
Quito (Ecuador)	Sucre	0.49 ⁸	—	—
Lima (Peru)	Sol	0.69 ⁷	0.34	—
Montevideo (Urug.)	Peso	2.5725	0.57	—
Caracas (Venezuela)	Bolivar	0.4795	0.38	—
Paramaribo	Gulden	1.—	1.00 ¹ / ₄	—
San José (C. Rica)	Colon	—	—	—
Guatemala	Quetzal	2.48 ¹ / ₄	—	—
Willemstad (Curag.)	Gulden	1.—	1.01 ¹ / ₄	—
Managua (Nicar.) ³⁾	Cordoba	2.48 ¹ / ₄	—	—
San Salvador ³⁾	Colon	1.2440	0.59	—
<i>Azië.</i>				
Calcutta	Rupee	0.91	0.54 ¹ / ₄	3 ¹ / ₂
Batavia	Gulden I.G.	100	100 ¹ / ₄	3 ¹ / ₂
Kobe	Yen	1.24	0.42	3.65
Hongkong	Dollar	—	0.41 ¹ / ₄	—
Shanghai	Dollar	—	0.55 ¹ / ₂	—
Singapore	Straits Doll.	1.4125	0.83 ¹ / ₂	—
Manilla	Phil. Peso	1.24	0.74 ¹ / ₂	—
Teheran ⁴⁾ (Perzië)	Pahlavi	—	10 ⁵ / ₈	—
Bangkok	Baht	—	0.65	—
<i>Afrika.</i>				
Kaapstad	£	12.10 ¹ / ₄	7.09 ¹ / ₄	3 ¹ / ₂
Alexandrië	Egypt. £	12.42	7.28	—
<i>Australië.</i>				
Melbourne, Sidney en Brisbane	£	12.10 ¹ / ₄	5.68	—
Nieuw Zeeland	£	12.10 ¹ / ₄	5.72 ¹ / ₂	—

¹⁾ Goudpeso. ²⁾ Milreis Goud. ³⁾ Not. te A'dam. Ov. not. part. opg. ⁴⁾ Zichtkoers. ⁵⁾ Munteenheid = Rial (= een Kran.)

STATISTIEKEN.

BANKDISCONTO'S.

Ned. Bk. { Disc Wissels. 2 1/2 19 Sept. '33	Lissabon 5 13 Dec. '34
{ Bel. Binn. Eff. 3 1/2 19 Sept. '33	Londen 2 30 Juni '32
{ Vrsch. in R.C. 3 1/2 19 Sept. '33	Madrid 5 1/2 6 Nov. '34
Athene 7 1/2 14 Oct. '33	N.-York F.R.B. 1 1/2 1 Feb. '34
Batavia 3 1/2 1 Nov. '34	Oslo 3 1/2 22 Mei '33
Belgrado 5 1/2 1 Febr. '35	Parijs 2 1/2 31 Mei '34
Berlijn 4 2/2 22 Sept. '32	Praag 3 1/2 25 Jan. '33
Boekarest 4 1/2 15 Dec. '34	Pretoria 3 1/2 15 Mei '33
Brussel 2 1/2 28 Aug. '34	Rome 3 1/2 25 Mrt. '35
Budapest 4 1/2 17 Oct. '32	Stockholm .. 2 1/2 1 Dec. '33
Calcutta 3 1/2 16 Febr. '33	Tokio 3.65 2 Juli '33
Dantzig 4 2/2 21 Sept. '34	Weenen 4 2/2 23 Febr. '35
Helsingfors 4 3 Dec. '34	Warschau ... 5 26 Oct. '33
Kopenhagen 2 1/2 1 Dec. '33	Zwits. Nat. Bk. 2 22 Jan. '31

OPEN MARKT.

	1935				1934	1933	1914
	30 Mrt.	25/30 Mrt.	18/23 Mrt.	11/16 Mrt.	26/31 Mrt.	27 Mrt./1 April	20/24 Juli
<i>Amsterdam</i>							
Partic. disc.	7/8	9/16-7/8	9/16	9/16	15/16-5/8	1/2-5/8	3/8-3/16
Prolong.	1	1	1	1	1-1/2	1	2/4-3/4
<i>Londen</i>							
Daggeld...	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	3/4-1	1/2-1	1 1/2-2
Partic. disc.	9/16-5/8	9/16-5/8	9/16-5/8	9/16-5/8	7/8-1	7/16-5/8	4/4-3/4
<i>Berlijn</i>							
Daggeld...	4-1/4	3 3/4-4 1/4	3 1/2-4	3 3/4-4	4 1/4-6 1/2	4 1/2-6	—
Maandgeld	3 1/2-3 3/4	3 1/2-3 3/4	3 1/2-3 3/4	3 1/2-3 3/4	4 1/4-5 3/4	4 1/2-5 3/4	—
Part. disc.	3 3/8	3 3/8	3 3/8	3 3/8	3 7/8	3 7/8	2 1/8-1/2
Warenw...	4-1/4	4-1/4	4-1/4	4-1/4	4-1/4	4-1/4	—
<i>New York</i>							
Daggeld 1)	1	1	1	1	1	3	1 3/4-2 1/2
Partic. disc.	5/16	5/16	5/16	5/16	1/2	2/4	—

1) Koers van 29 Mrt. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.
2) 26/29 Mrt.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
26 Maart 1935	1.48	7.07 3/4	59.40	9.75 3/8	30.—	100 1/4
27 " 1935	1.48 1/8	7.11	59.40	9.76	31.50	100 1/4
28 " 1935	1.48 1/8	7.12	59.40	9.76	30.50	100 1/4
29 " 1935	1.48 5/16	7.19	59.41	9.76 3/8	28.50	100
30 " 1935	1.48 1/4	7.12 1/2	59.42	9.76 3/8	27.75	100
1 April 1935	1.48 1/8	7.10	59.41	9.76 3/8	25.15	100 1/4
Laagste d.w. 1)	1.47 1/2	7.07	59.35	9.75	27.—	99 1/2
Hoogste d.w. 1)	1.48 1/2	7.19	59.45	9.77 1/2	33.35	100 1/4
Muntpariteit	2.4878	12.1071	59.263	9.747	34.592	100

Data	Zwitserland *)	Weenen *)	Praag 1)	Boekarest 1)	M.laan **)	Madrid **)
26 Maart 1935	47.86 1/4	—	6.18 1/2	1.48	12.17	20.21
27 " 1935	47.86 1/2	—	6.18	1.48	12.21	20.22 1/2
28 " 1935	47.89	—	6.18	1.48	12.24	20.21 1/2
29 " 1935	47.92	—	6.20	1.49	12.27 1/2	20.21
30 " 1935	47.93	—	6.20	1.49	—	—
1 April 1935	47.92 1/2	—	6.18	1.48	12.30	20.21
Laagste d.w. 1)	47.82 1/2	—	6.15	1.45	12.12 1/2	20.10
Hoogste d.w. 1)	47.94	28.—	6.21	1.50	12.30	20.25
Muntpariteit	48.003	35.007	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm *)	Kopen- hagen *)	Oslo *)	Hel- sing- fors 1)	Buenos- Aires 1)	Mon- treal 1)
26 Maart 1935	36.45	31.65	35.60	3.13	37 3/8	1.47
27 " 1935	36.70	31.80	35.75	3.15	37 1/2	1.47 1/2
28 " 1935	36.75	31.80	35.80	3.15	37 1/2	1.47 1/2
29 " 1935	37.10	32.15	36.15	3.13	37 1/2	1.47 1/2
30 " 1935	36.75	31.80	35.80	3.13	37 1/2	1.47 1/2
1 April 1935	36.60	31.70	35.65	3.14	37 3/8	1.47
Laagste d.w. 1)	36.20	31.30	35.25	3.10	37	1.46 1/2
Hoogste d.w. 1)	37.10	32.15	36.65	3.17 1/2	38	1.48
Muntpariteit	66.671	66.671	66.671	6.266	95 1/2	2.4878

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't 1ste of 2de No. van iedere maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
26 Maart 1935	4,78 3/8	6,59 1/4	40,15	67,55
27 " 1935	4,79 5/8	6,59 1/8	40,16	67,56
28 " 1935	4,80 1/2	6,59 1/8	40,16	67,55
29 " 1935	4,80 3/4	6,58 3/4	40,13	67,45
30 " 1935	4,80 1/2	6,58 3/4	40,12	67,45
1 April 1935	4,81 1/8	6,59 1/4	40,15	67,53
2 April 1934	—	—	—	—
Muntpariteit ..	4,86	3,90 5/8	23,81 1/2	40 5/16

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings- eenheden	16 Mrt. 1935	23 Mrt. 1935	25/30 Mrt. 1935 Laagste/ Hoogste	30 Mrt. 1935
Alexandrië..	Piast. p. £	97 1/2	97 1/2	97 3/8	97 1/8
Athene	Dr. p. £	503	500	500	507
Bangkok...	Sh. p. tical	1/10 1/8	1/10 1/8	1/10 1/8	1/10 1/8
Budapest ...	Pen. p. £	16 1/2	16 3/8	16 3/8	16 1/2
Buenos Aires 1)	p. pesop. £	18.95	18.85	18.80	19.00
Calcutta	Sh. p. rup.	1/6 1/8	1/6 1/8	1/6 3/32	1/6 5/32
Constantin ..	Piast. p. £	593	590	590	595
Hongkong ..	Sh. p. \$	2/0 1/16	2/0	1/11 1/2	2/0 7/8
Kobe	Sh. p. yen	1/2 1/8	1/2 1/16	1/2	1/2 1/8
Lissabon	Escu. p. £	110	110	109 3/4	110 1/4
Mexico	\$ per £	17 1/2	17 1/2	16 3/4	17 1/4
Montevideo 2)	d. per £	19 1/2	19 1/2	19	19 1/2
Montreal ...	\$ per £	4.83 3/4	4.80 3/4	4.80	4.87 1/2
Riod. Janeiro 3)	d. per Mil.	3 1/8	3 1/16	3	3 3/16
Shanghai ..	Sh. p. tael	1/7 5/16	1/7 5/16	1/6 1/2	1/9
Singapore ..	id. p. \$	2/4	2/4 1/16	2/4	2/4 1/8
Valparaiso 4)	\$ per £	115	115	115	115
Warschau ..	Zl. p. £	25 1/2	25 1/16	25 1/8	25 1/4

1) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke importeurs hebben te betalen, 11 Mrt. 16.91; 2) Offic. not. vanaf 16 Mrt. 40 3/8; 18 Mrt. 41; 19 Mrt. 40 7/8; 20 Mrt. 41; 22 Mrt. 40 7/8; 25 Mrt. 40 1/4; 28 Mrt. 40 1/2; 29 Mrt. 40 3/8; 3) id. 11 Mrt. 4 1/4. 4) 90 dg. Vanaf 28 Aug. laatste „export” notering

ZILVERPRIJS

GOUDPRIJS 2)

Londen 1) (N.York 2)		Londen	
26 Maart 1935..	28 7/8	61 1/2	145 7
27 " 1935..	28 7/16	61	145 3
28 " 1935..	28 3/8	61	144 10 1/2
29 " 1935..	27 7/8	60 3/4	143 8
30 " 1935..	28 1/2	61 1/4	145 1
1 April 1935..	28 7/16	61 1/4	145 8 1/2
2 April 1934..	—	—	145 8 1/2
27 Juli 1914..	24 1/4 1/8	59	84 10 1/4

1) in pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) in sh. p. oz. fine

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen.	23 Maart 1935	31 Maart 1935
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Ned. landsche Bank.....	f 56.408.265,52	f 30.293.009,52
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten Voorschotten op uit. Febr. 1935 aan de gemeenten verstrekt op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. ender gem. fondsbel., alsmede op. op die belastingen en op de vermogensbelasting Voorschotten aan Ned.-indië.....	" 340.774,66	" 104.548,—
Id. aan Suriname.....	" 133.620.564,58	" 138.798.396,68
Id. aan Curaçao.....	" 14.237.224,68	" 14.347.826,06
Kasvord. weg. creditverst. a/h. buitenl. Daggeldleeningen tegen onderpand ..	" 1.836.593,79	" 1.874.210,40
Saldo der postrek. v. Rijkscomptabelen Vord. op het Alg. Burg. Pensioenfonds 1) Vord. op andere Staatsbedrijven 1)....	" 117.005.048,24	" 117.119.981,46
Verstr. t. laste der Rijksbeogr. kasgeldleeningen aan gemeenten (saldo)....	" 25.334.005,39	" 8.000.000,—
	" 37.794.389,36	" 39.446.234,36
	" 28.334.146,32	" 28.307.187,60

Vorderingen.	23 Mrt. 1935	30 Mrt. 1935
Voorshot door De Ned. Bank ingev. art. 16 van haar octrool verstrekt Schatkistbiljetten in omloop.....	f 392.291.000,—	f 392.291.000,—
Schatkistpromessen in omloop.....	" 52.920.000,—	" 52.920.000,—
Zilverbons in omloop.....	" 1.255.756,—	" 1.254.485,50
Schuld op uit. Februari 1935 aan de gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsbel. alsmede op die bel. en op de verm. bel.	" 5.456.001,21	" 5.456.001,21
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenf. 1) Id. a. h. Staatsbedr. der P.T. en T. 1) ..	" 4.694.524,82	" 5.412.133,79
Id. aan andere Staatsbedrijven 1)	" 103.563.552,98	" 107.518.767,89
Id. aan diverse instellingen 1)	" 118.328.308,76	" 118.556.217,29

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Vorderingen:	23 Mrt. 1935	30 Mrt. 1935
Saldo Javasche Bank.....	f 6.052.000,—	f 7.456.000,—
Betaalmiddelen in 's Lands kas.....	—	—
Vorderingen:		
Voorshot 's Rijks kas e. a. Rijksinstell. Schatkistpromessen	" 133.621.000,—	" 138.798.000,—
Schatkistpromessen	" 750.000,—	" 750.000,—
Schatkistbiljetten	" 12.035.000,—	" 12.035.000,—
Muntbiljetten in omloop	—	—
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds. Idem aan de Ned.-Ind. Postspaarbank.	" 2.566.000,—	" 2.566.000,—
Voorshot van de Javasche Bank.....	" 1.166.000,—	" 1.233.000,—

SURINAAMSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opsch. schulden	Discont.	Div. rekeningen 1)
2 Maart 1935..	779	1.163	430	592	1.727
23 Febr. 1935..	801	977	386	597	1.689
16 " 1935..	799	985	392	597	1.688
9 " 1935..	798	1.143	419	599	1.690
2 " 1935..	798	1.216	413	599	1.691
5 Juli 1914..	645	1.100	560	735	396

1) Sluftp. der activa.

STATISTISCH OVERZICHT

	GRANEN EN ZADEN										TUINBOUWARTIKELEN						VLEESCH			
	TARWE 80 K.G. La Plata loco Rotterdam/Amsterdam per 100 K.G. 3)		ROGGE 74 K.G. Bahia Blanca loco R'dam/A'dam per 100 K.G. 3)		MAIS La Plata loco R'dam/A'dam per 2000 K.G.		GERST 64/65 K.G. La Plata loco Rotterdam/A'dam per 2000 K.G. 4)		LIJNZAAD La Plata loco R'dam/A'dam per 1960 K.G.		WITTE KOOL 1e kwal. 1-5 pond per 100 KG. Broek op Langendijk		UIEN gewoon per 100 KG. Broek op Langendijk		ROODE KOOL 1e kwal. 1-5 pond per 100 KG. Broek op Langendijk		RUND-VLEESCH (versch) Gem.v.3kw. per 100 KG. Rotterdam		VARKENS-VLEESCH (versch) per 100 KG. Rotterdam	
	f.	%	f.	%	f.	%	f.	%	f.	%	f.	%	f.	%	f.	%	f.	%	f.	%
1925	17,20	100,0	13,07	100,0	231,50	100,0	236,00	100,0	462,50	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1926	15,90	92,4	11,75	89,9	174,25	75,3	196,75	83,4	360,50	77,9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1927	14,75	85,8	12,47	95,4	176,00	76,0	237,00	100,4	362,50	78,4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1928	13,47	78,3	13,15	100,6	226,00	97,7	228,50	96,8	363,00	78,5	4,55	100,0	13,25	100,0	17,23	100,0	93,—	100,—	77,50	100,—
1929	12,25	71,2	10,87	83,2	204,00	88,1	179,75	76,2	419,25	90,6	7,38	162,4	11,78	88,9	9,10	52,8	96,40	103,7	93,12	120,2
1930	9,67	56,3	6,22	47,6	136,75	59,1	111,75	47,4	356,00	77,0	2,05	45,1	2,14	16,2	5,77	33,5	108,—	116,1	72,90	94,1
1931	5,55	32,3	4,55	34,8	84,50	36,5	107,25	45,4	187,00	40,4	3,06	67,3	1,94	14,6	6,96	40,4	88,—	94,6	48,—	61,9
1932	5,22	30,4	4,62	35,4	77,25	33,4	100,75	42,7	137,00	29,6	1,49	32,8	8,07	60,9	1,84	10,7	61,—	65,6	37,50	48,4
1933	5,02	29,2	3,55	27,2	68,50	29,6	70,00	30,0	148,00	32,0	0,82	18,0	2,30	17,4	2,60	15,1	52,—	55,9	49,50	63,9
1934	3,67	21,4	3,32	25,4	70,75	30,6	75,75	32,1	142,50	30,8	3,23	71,0	1,89	14,3	3,04	17,6	61,50	66,1	46,65	60,2
Jan. 1933	4,95	28,8	3,75	28,7	73,00	31,5	75,25	31,9	136,50	29,5	0,67	14,7	3,38	25,5	3,02	17,5	50,50	54,3	44,75	57,7
Febr. "	4,77	27,8	3,70	28,3	71,00	30,7	74,75	31,7	130,25	28,2	0,60	13,2	2,06	15,5	2,51	14,6	49,25	53,0	45,—	58,1
Maart "	5,05	29,4	3,82	29,3	73,50	31,7	76,25	32,3	130,50	28,2	0,61	13,4	1,29	9,7	3,11	18,0	46,50	50,0	46,—	59,4
April "	5,15	29,9	3,75	28,7	72,75	31,4	71,25	30,2	129,50	28,0	—	—	—	—	—	—	49,50	53,2	48,25	62,3
Mei "	5,40	31,4	3,77	28,9	70,50	30,5	73,25	31,0	146,75	31,7	—	—	—	—	—	—	52,25	56,2	49,—	63,2
Juni "	5,25	30,5	3,55	27,2	66,00	28,5	75,75	32,1	163,25	35,3	—	—	—	—	—	—	51,25	55,1	48,—	61,9
Juli "	5,82	33,9	3,85	29,4	64,25	27,8	78,00	33,1	176,25	38,1	—	—	—	—	—	—	49,25	53,0	48,50	62,6
Aug. "	5,30	30,8	3,55	27,2	61,25	26,5	67,75	28,7	161,50	34,9	—	—	—	—	—	—	49,—	52,7	49,25	63,5
Sept. "	4,95	28,8	3,47	26,6	61,00	26,3	65,25	27,6	159,00	34,4	—	—	—	—	—	—	50,25	54,0	54,—	69,7
Oct. "	4,40	25,6	3,—	22,9	60,25	26,0	63,50	27,0	141,25	30,5	—	—	—	—	—	—	56,25	60,5	54,25	70,0
Nov. "	4,55	26,5	2,95	22,6	74,50	32,2	60,00	25,4	147,25	31,8	1,26	27,7	2,23	16,8	—	—	59,50	64,0	54,37	70,2
Dec. "	4,57	26,6	3,30	25,3	73,50	31,7	59,25	25,1	154,50	33,4	0,97	21,3	2,56	19,3	1,76	10,2	60,75	65,3	53,50	69,0
Jan. 1934	4,75	27,6	3,10	23,7	65,25	28,2	58,00	24,6	144,25	31,2	3,65	80,2	2,30	17,4	3,08	17,9	62,50	67,2	53,75	69,4
Febr. "	3,40	19,8	2,77	21,2	65,25	28,2	58,50	24,8	133,00	28,8	3,97	87,3	1,63	12,3	3,12	18,1	63,—	67,7	53,50	69,0
Maart "	3,25	18,9	2,72	20,8	70,75	30,6	58,75	24,9	132,00	28,5	5,99	131,6	1,23	9,3	4,24	24,6	61,75	66,4	50,50	65,2
April "	3,20	18,6	2,70	20,7	70,50	30,5	56,75	24,0	136,50	29,5	—	—	—	—	—	—	63,50	68,3	49,12	63,4
Mei "	3,32	19,2	2,87	21,9	62,00	26,8	63,00	26,7	154,50	33,4	—	—	—	—	—	—	65,75	70,7	47,50	61,3
Juni "	3,67	21,4	3,17	24,3	65,00	28,1	74,75	31,7	156,50	33,8	—	—	—	—	—	—	63,25	68,0	43,75	56,5
Juli "	3,80	22,1	3,30	25,3	71,50	30,9	78,75	33,4	151,25	32,7	—	—	—	—	—	—	63,—	67,7	44,62	57,6
Aug. "	4,37	25,4	4,27	32,7	83,25	36,0	93,50	39,6	159,25	34,4	—	—	—	—	—	—	63,95	68,8	43,30	55,9
Sept. "	4,—	23,3	4,15	31,7	77,25	33,4	93,25	39,5	145,50	31,5	—	—	—	—	—	—	63,55	68,3	42,62	55,0
Oct. "	3,50	20,3	3,70	28,3	69,50	30,0	93,50	39,6	135,25	29,2	—	—	—	—	—	—	60,70	65,3	42,12	54,4
Nov. "	3,50	20,3	3,45	26,4	71,25	30,8	89,25	37,8	127,75	27,6	1,28	28,1	2,25	17,0	—	—	53,75	57,8	44,50	57,4
Dec. "	3,45	20,1	3,55	27,2	76,25	32,9	91,00	38,6	134,00	29,0	1,26	27,7	2,03	15,3	1,73	10,0	53,15	57,2	44,65	57,6
Jan. 1935	3,30	19,2	3,52	27,0	74,25	32,1	89,25	37,8	137,25	29,7	1,13	24,8	2,59	19,5	2,89	16,8	53,62	57,7	45,62	58,9
Febr. "	3,20	18,6	3,37	25,8	68,00	29,4	71,25	30,2	124,25	26,9	0,91	20,0	2,14	16,2	4,26	24,7	51,90	55,8	47,55	61,4
Maart "	3,20	18,6	3,07	23,5	67,75	29,3	64,00	27,1	120,50	26,1	0,88	19,3	2,92	22,0	7,69	44,6	51,40	55,3	51,20	66,1
25 April "	3,40	19,8	2,95	22,6	67,50	29,2	64,00	27,1	121,50	26,3	0,82	18,0	3,48	26,3	7,93	46,0	51,—	54,8	52,—	67,1
1 April "	3,85	22,4	2,90	22,2	68,50	29,6	64,00	27,1	123,00	26,6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

1) Men zie voor de toelichting op dezen staat de nos. van 8, 15 Aug. 1928, 25 Febr. 1931 en 15 Febr. 1933. 2) Tot Jan. 1931 Hard Winter No. 2 van Jan. 1931 tot 16 Dec. 1929 tot 26 Mei 1930 74/5 K.G. Hongaarsche vanaf 26 Mei 1930 tot 23 Mei 1932 74 K.G. Zuid-Russische; van 23 Mei 1932 tot 2 Oct. 1933 No. 2 Canada. 3) Tot Canada. Van 19 Sept. '32 tot 24 Juli '33 62/63 K.G. Z.-Russ. 4) 30 Mrt. 5) 28 Mrt. 6) 29 Mrt.

Vervolg STATISTISCH OVERZICHT

	MINERALEN						TEXTIELGOEDEREN										DIVERSEN			
	STEENKOLEN Westfaalsche/ Hollandsche bunkerkolen, ongezeefd f.o.b. R'dam/A'dam per 1000 K.G.		PETROLEUM Mid. Contin. Crude 33 t/m 33.99 Bé s. g. per barrel		BENZINE Gulf exp. 64/66 ^o §cts. per U.S. gallon		KATOEN			WOL gekamde Australische, Merino, 64's Av. loco Bradford per lb.		WOL gekamde Australische, Crossbred Colonial Carded, 50's Av. loco Bradford per lb.		KOE- HUIDEN Gaaf, open kop 57-61 pnd.		KALK- SALPETER Gld. per 100 KG. netto				
	f.	%	§	%	§cts.	%	pence	%	pence	%	pence	%	pence	%	f.	%	f.	%		
1925	10,80	100,0	1,68	100,0	14,86	100,—	23,25	100,0	29,27	100,—	9,35	100,—	55,00	100,0	29,50	100,0	34,70	100,0	12,—	100,0
1926	17,90	165,7	1,89	112,5	13,65	91,9	17,55	75,5	16,24	55,5	6,30	67,4	47,25	85,9	24,75	83,9	28,46	82,0	11,61	96,8
1927	11,25	104,2	1,30	77,4	14,86	100,—	17,50	75,3	16,78	57,3	7,27	77,8	48,50	88,2	26,50	89,8	40,43	116,5	11,48	95,7
1928	10,10	93,5	1,20	71,4	9,98	67,2	20,00	86,0	19,21	65,6	7,51	80,4	51,50	93,6	30,50	103,4	47,58	137,1	11,48	95,7
1929	11,40	105,6	1,23	73,2	10,—	67,3	19,15	82,4	17,05	58,2	6,59	70,5	39,—	70,9	25,25	85,6	32,25	92,9	10,60	88,3
1930	11,35	105,1	1,12	66,7	8,77	59,0	13,55	58,3	12,—	41,0	3,92	41,9	26,75	48,6	16,25	55,1	25,36	73,1	9,84	82,0
1931	10,05	93,1	1,12	66,7	8,77	59,0	13,55	58,3	12,—	41,0	3,92	41,9	26,75	48,6	16,25	55,1	25,36	73,1	9,84	82,0
1932	8,00	74,1	0,81	48,2	4,04	30,3	6,45	27,7	5,23	17,8	3,11	33,0	16,00	29,1	8,50	28,8	11,15	32,1	6,15	51,8
1933	7,00	64,8	0,45	26,8	3,61	24,3	6,75	29,0	5,13	17,5	2,78	29,7	19,25	35,0	9,50	32,2	13,26	38,2	6,18	51,5
1934	6,20	57,4	0,63	37,5	2,88	19,4	7,35	31,6	5,32	18,2	2,68	28,7	19,25	35,0	10,25	34,7	12,07	34,8	6,11	50,9
Jan. 1933	7,05	65,3	0,53	31,5	4,16	28,0	6,15	26,5	5,13	17,5	2,95	31,6	15,75	28,6	8,25	28,0	11,50	33,1	6,30	52,6
Febr. "	7,20	66,7	0,38	22,6	3,97	26,7	6,10	26,2	4,98	17,0	2,78	29,7	15,50	28,2	8,25	28,0	10,38	29,9	6,40	53,3
Maart "	7,25	67,1	0,38	22,6	3,87	26,1	6,40	27,5	4,97	17,0	2,77	29,6	15,25	27,7	7,75	26,3	10,75	31,0	6,40	53,3
April "	7,25	67,1	0,37	22,0	3,67	24,7	6,65	28,6	5,18	17,7	2,68	28,7	15,75	28,6	7,75	26,3	11,25	32,4	6,40	53,3
Mei "	7,15	66,2	0,23	14,0	2,95	19,9	7,30	31,4	5,60	19,1	3,07	32,8	17,00	30,9	8,25	28,0	12,25	35,3	6,40	53,3
Juni "	7,15	66,2	0,25	15,2	3,02	20,3	7,85	33,8	5,85	20,0	3,25	34,8	18,50	33,6	9,00	30,5	15,75	45,4	6,40	53,3
Juli "	7,05	65,3	0,41	24,4	3,33	22,4	7,60	32,7	5,76	19,7	3,20	34,2	20,75	37,7	9,75	33,1	16,—	46,1	6,40	53,3
Aug. "	6,95	64,4	0,37	22,0	3,37															

AN GROOTHANDELSPRIJZEN¹⁾

Table with columns for ZUIVEL EN EIERN (Boter, Kaas, Eieren) and METALEN (Koper, Lood, Tin, IJzer, Gieterij-IJzer, Zink, Goud, Zilver). Rows show monthly price data from 1925 to 1935.

AN GROOTHANDELSPRIJZEN.

Table with columns for BOUWMATERIALEN (Vurenhout, Steenen) and KOLONIALE PRODUCTEN (Cacao, Copra, Koffie, Rubber, Suiker, Thee). Rows show monthly price data from 1925 to 1935.

1.B. Alle Pondennoteringen vanaf 21 Sept. '31 zijn op goudbasis omgerekend; de Dollarnoteringen vanaf 20 April '33 zijn in verhouding van de depreciatie van den Dollar t.o.v. den Gulden verlaagd.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 1 April 1935.

		Activa.		
Binnenl. Wis-	Hfdbk. f	19.038.478,45		
sels, Prom.,	Bijbnk. "	129.387,67		
enz. in disc.	Ag.sch. "	2.918.125,84	f	22.085.991,96
Papier o. h.	Buitenl. in disconto	"	—
Idem eigen portef.	f	376.500,—		
Af: Verkocht maar voor				
de bk. nog niet afgel.	"	—	"	376.500,—
Beleeningen				
incl. vrsch.	Hfdbk. f	100.877.553,97 ¹⁾		
in rek.-crt.	Bijbnk. "	6.512.015,45		
op onderp.	Ag.sch. "	45.839.747,95		
	f	153.229.317,37		
Op Effecten f	149.123.539,04 ¹⁾		
Op Goederen en Spec.	"	4.105.778,33		153.229.317,37 ¹⁾
Voorschotten a. h. Rijk	—		—
Munt, Goud f	102.586.695,—		
Muntmat., Goud	676.964.828,46		
	f	779.551.523,46		
Munt, Zilver, enz.	20.732.287,65		
Muntmat., Zilver	—		800.283.811,11 ²⁾
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfondsen	37.891.191,94		
Gebouwen en Meub. der Bank	4.970.000,—		
Diverse rekeningen	6.112.245,64		
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/32, S. No. 221)	16.996.491,37		
	f	1.041.945.549,39 ¹⁾		

Passiva.

Kapitaal f	20.000.000,—
Reservefondsen	3.807.914,92
Bijzondere reserve	5.000.000,—
Pensioenfondsen	9.235.346,02
Bankbiljetten in omloop	897.019.455,—
Bankassigtiën in omloop	49.449,05
Rek.-Cour. { Het Rijk f	28.227.304,37	
saldo's: { Anderen "	72.525.659,20	100.752.963,57
Diverse rekeningen	6.080.420,83
	f	1.041.945.549,39

Beschikbaar metaalsaldo f	401.335.000,64
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	1.003.337.500,—
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht	—

¹⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) f 73.789.100,—
²⁾ Waarvan in het buitenland " 16.991.350,72
 Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeschb. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek-kings perc.
	Munt	Muntmat.				
1 April '35	102587	676.965	897.019	100.802	401.335	80
25 Maart '35	102587	710.027	847.769	162.683	430.132	83
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's		Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen ¹⁾
	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks				
1 April 1935	22.086	—	153.229	376	6.112	
25 Maart 1935	21.158	—	132.668	376	6.063	
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509	

¹⁾ Onder de activa.**JAVASCHE BANK.**

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeschb. schulden	Beschikb. metaal-saldo
23 " '35 ²⁾	145.120	173.270	41.810	59.088	
2 Mrt. 1935	117.494	28.203	174.713	43.580	58.380
23 Feb. 1935	117.493	28.014	173.994	42.440	58.933
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels. buiten N.-Ind. betaal.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Dek-kings-percentage
23 " '35 ²⁾	1.330	69.700	11.870	67	
2 Mrt. 1935	925	10.520	53.262	11.771	67
23 Feb. 1935	615	10.637	52.897	10.586	67
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

¹⁾ Sluitpost activa. ²⁾ Cijfers telegrafisch ontvangen.**BANK VAN ENGELAND.**

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities	
				Disc. and Advances	Securities
27 Maart 1935	193.123	381.440	71.082	5.552	11.382
20 " 1935	193.058	377.959	174.564	5.433	12.465
22 Juli 1914	40.164	—	29.317	—	33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. ¹⁾
			Bankers	Other Accounts		
27 Mrt.'35	87.636	21.107	96.625	41.227	71.683	45,3
20 " '35	85.951	14.854	105.259	40.573	75.099	46,7
22 Juli '14	11.005	14.736	—	42.185	29.297	52

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.**BANK VAN FRANKRIJK.**

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wissels	Waarv. op het buitenl.	Beleeningen	Renteloos voorschot v. d. Staat
15 " '35	82.568	770	10	4.643	1.007	4.355	3.200
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen ¹⁾	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort.k.	Particulieren
22 Mrt.'35	5.833	—	81.490	—	—	—
15 " '35	5.833	2.377	82.193	657	3.112	16.176
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

¹⁾ Sluitpost activa.**DUITSCHER RIJKSBANK.**

Data	Goud	Daarvan bij buitenl. circ. banken ¹⁾	Deviezen als goud-dekkinge	Andere wissels en cheques	Beleeningen
15 " 1935	80,5	21,6	4,4	3.476,8	64,0
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effec-ten	Diverse Activa ²⁾	Circu-latie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
15 " 1935	433,7	588,1	3.402,6	926,5	206,9
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	944,—	40,0

¹⁾ Onbelast. ²⁾ W.o. Rentenbankscheine 23¹⁾ 15 Mrt. 1935, resp. 31, 25 mill.**NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belga's).**

Data 1935	Goud	Munt en metaal	Munt en diversen	Binnen- en buitenlandse wissels	Beleeningen op Belgische Staatsfondsen	Voorschot aan den Staat	Overheids-fondsen	Circulatie	Rekg. Crt.	
									Schatkist	Partic.
28 Mrt.	2.259	94	933	326	340	40	3.770	25	186	
21 " "	2.329	95	818	269	340	40	3.671	29	182	

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad			Wissels		
	Totaal bedrag	Goud-certifi-caten ¹⁾	"Other cash" ²⁾	In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht	
13 Mrt.'35	5.570,0	5.554,3	253,9	6,4	5,5	
6 " '35	5.572,0	5.556,1	247,3	6,1	5,5	

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circula-tie	Totaal Depo-sito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. ³⁾	Algem. Dek-kings-perc. ⁴⁾
6 " '35	2.430,5	3.160,0	4.880,0	147,0 ¹⁾	72,4	—

¹⁾ Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de § op 31 Jan. '34 van 100 op 59,06 cents werd gedevalueerd.²⁾ "Other Cash" does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.³⁾ Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opeschbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. ⁴⁾ Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.**PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.**

Data	Aantal leening.	Dis-conto's en beleen.	Beleg-gingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal depo-sito's	Waarvan time deposits
27 Feb.'35	1	7.598	10.723	3.454	19.643	4.449

De posten van De Ned. Bank, de Javasche Bank en de Bank of Eng-land zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de be-treffende valuta.